

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Barbara Váňová

Právní úprava ochrany hospodářských zvířat proti týrání

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Stanislav Derlich, Ph. D.

Katedra práva životního prostředí

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 27.4.2019

Prohlášení

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Také prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 152 519 znaků včetně mezer.

V Praze dne

.....

Barbara Váňová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat JUDr. Stanislavu Derlichovi, Ph. D., za odborné vedení, cenné připomínky a trpělivost při zpracování této diplomové práce. Za překlad z řečtiny a poskytnutí zásadních informací, na jejichž základě vznikla poslední kapitola této práce, dále děkuji své řecké kolegyni Katerině Thanoglou.

Obsah

Úvod	1
1 Pojmosloví.....	4
1.1 Zvíře	4
1.2 Kategorie zvířat.....	5
1.3 Chovatel.....	6
1.4 Týrání	7
1.5 Utrpení.....	7
1.6 Ochrana zvířat versus Welfare	7
1.7 Dílčí závěr - pojmosloví.....	8
2 Historická a filosofická východiska práv hospodářských zvířat	10
2.1 Historie práv hospodářských zvířat	10
2.1.1 Starověk.....	10
2.1.2 Středověk	12
2.1.3 Renesance, osvícenství.....	12
2.1.4 Moderní doba.....	14
2.2 Filosofie práv hospodářských zvířat	15
2.2.1 Základní filosofické směry	15
2.2.2 Dichotomie člověk – zvíře	19
2.2.3 Zvíře jako subjekt práva	21
2.2.4 Nepřímá práva a lidské právo na ochranu zvířat	22
2.3 Dílčí závěr – historická a filosofická východiska práv hospodářských zvířat	24
3 Mezinárodní a unijní právní úprava ochrany hospodářských zvířat proti týrání.....	26
3.1 Úmluvy Rady Evropy.....	27
3.1.1 Evropská dohoda o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě.....	27
3.1.2 Evropská dohoda o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely	28

3.1.3	Evropská dohoda o ochraně jatečných zvířat	29
3.2	Relevantní legislativa Evropské unie	30
3.3	Dílčí závěr – mezinárodní a unijní právní úprava ochrany hospodářských zvířat proti týrání.....	35
4	Ochrana hospodářských zvířat proti týrání v právním řádu České republiky.....	36
4.1	Zákon na ochranu zvířat proti týrání	37
4.2	Právní úprava ekologického zemědělství	40
4.3	Delikt ní odpovědnost a ochrana hospodářských zvířat proti týrání	43
4.3.1	Správní odpovědnost na úseku ochrany hospodářských zvířat proti týrání.....	44
4.3.2	Trestní odpovědnost na úseku ochrany hospodářských zvířat proti týrání.....	48
4.4	Hospodářské zvíře v kontextu soukromého práva	53
4.5	Institucionální zajištění ochrany hospodářských zvířat proti týrání.....	54
4.6	Aktuální situace ochrany hospodářských zvířat v České republice	56
4.7	Dílčí závěr – ochrana hospodářských zvířat proti týrání v právním řádu České republiky.....	60
5	Srovnání s právní úpravou Řecké republiky.....	62
5.1	Dílčí závěr – srovnání s právní úpravou Řecké republiky	65
	Závěr	67
	Seznam použité literatury a pramenů	71
	Příloha 1.....	78
	Abstrakt	79
	Abstract	80
	Resumé.....	81
	Summary.....	82
	Klíčová slova	83
	Key words	83

Úvod

Ochrana zvířat proti týrání představuje velmi široký pojem, stejně tak jako týrání zvířat obecně. Kromě právního hlediska je možné k otázce ochrany zvířat přistupovat také z hlediska historického, sociálního, kulturního, filozofického či etického. Aby tedy vůbec bylo možné přinést komplexní přehled o problematice ochrany zvířat, rozhodla jsem se zúžit okruh, o kterém tato diplomová práce pojednává, a to na ochranu zvířat proti týrání v kontextu živočišné výroby, respektive na právní úpravu ochrany hospodářských zvířat proti týrání.

Důvodem, proč se v této diplomové práci soustředím právě na ochranu hospodářských zvířat (a nikoli například na ochranu zvířat pokusných) je celospolečensky rostoucí zájem o téma živočišné výroby, který je do značné míry podmíněn rostoucí živočišnou výrobou jako takovou. Odhaduje se, že kupříkladu spotřeba masa, ve srovnání se spotřebou v 50. letech minulého století, vzrostla pětinasobně.

Je předmětem diskuse, do jaké míry jsou hospodářská zvířata schopna vnímat utrpení související s živočišnou produkcí, přičemž i u tohoto tématu se ve své práci pozastavím; nesporný je však silný negativní vliv, jaký má živočišná výroba (kam kromě masa a mléka řadíme například produkci vajec nebo kůží) na životní prostředí. Tím mám na mysli především dopad, jaký živočišná výroba má na vodu, jejíž nedostatek je jedním z nejvýznamnějších ekologických problémů současnosti.

Živočišná výroba, a s ní související intenzivní chovy hospodářských zvířat, jednak způsobuje znečištění vodních zdrojů, jednak vyžaduje ohromnou spotřebu vody (dle specialisty na vodní zdroje Piementala dokonce až stonásobné množství v porovnání s rostlinnou produkcí o stejné nutriční hodnotě)¹. Nezapomínejme však ani na devastující dopad, jaký má živočišná produkce na půdu, ovzduší, globální oteplování, pokles druhové rozmanitosti, úbytek deštných pralesů, tvorbu nebezpečných odpadů či spotřebu

¹ SAPÍKOVÁ, Kateřina. *Negativní dopady výroby a spotřeby živočišných produktů a zhodnocení jejich oceňování*. Brno, 2014. Diplomová práce. Masarykova univerzita - Ekonomicko-správní fakulta. Strana 29.

energie. V neposlední řadě za sílící celospolečenskou debatou jistě stojí i negativní vliv živočišných produktů přímo na lidské zdraví.²

Věřit, že odpověď na tyto problémy představuje pouze radikální snížení spotřeby živočišných produktů, tak jak to prosazují postmoderní veganská hnutí, je dle mého názoru nicméně poněkud krátkozraké; zvláště uvážíme-li některá relevantní historická východiska. Historie i současnost boje za práva zvířat vykazuje až překvapivou podobnost s bojem proti otrokářství v Americe 19. století, přičemž pouhé bojkotování produktů otrokářství a militantní přístup amerických abolicionistů přispěl k postavení otroků spíše negativně a ke skutečné změně došlo až institucionální cestou.³

Poučit se můžeme ovšem i z velmi nedávné historie, kdy jako příklad může sloužit dramatický pokles spotřeby drůbežího masa v Rakousku v období ptačí chřipky (uvádí se až o 30%), které ovšem vláda neprodleně odkoupila, a tím pádem tento pokles reálně neměl na masný průmysl žádný vliv.⁴ Celý případ je ovšem třeba vnímat v poněkud širším kontextu, neboť masný průmysl (potažmo celý průmysl živočišné výroby) představuje celosvětově velice významný zdroj ekonomických prostředků a leckdy stejné společnosti vlastníci velkochovy vlastní také média⁵ a představují silné hráče i v oblasti politiky v dané zemi.

S ohledem na výše uvedené lze shrnout, že hospodářská zvířata jsou aktuálně jednou z nejexponovanějších skupin zvířat, jejichž ochrana proti týrání ale zároveň představuje velice komplexní problém. Charakteristickým znakem hospodářského zvířete je totiž jeho užívání člověkem, a tak se dostávají zájmy těchto zvířat do nevídaně příkrého rozporu se zájmy lidskými, primárně pak ekonomickými. Cílem této diplomové práce, která se člení

² CHAPOUTHIER, Geogres. *Zvířecí práva*. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2013, s. 85. ISBN 978-80-7387-607-4.

³ GOGLOZA, Włodzimierz. *False parallels and useful lessons what the animal rights movement can learn from the anti-slavery abolitionism of the 19th century* [přednáška]. Praha: Konference o právech zvířat CARE, 14. 10. 2018.

⁴ BALLUCH, Martin. *Battling the power of animal industries* [přednáška]. Praha: Konference o právech zvířat CARE, 14. 10. 2018.

⁵ Zde by se mohlo zdát, že narážím na situaci tak, jak je v České republice, ve skutečnosti jsem danou pasáž psala se záměrem odkázat na situaci v sousedním Rakousku.

do pěti kapitol, je tedy poskytnout ucelený vhled do ochrany hospodářských zvířat v právu a zasadit ji do širšího kontextu problematiky práv zvířat.

První kapitola této práce obsahuje definice relevantních pojmů používaných v tuzemské legislativě. V druhé kapitole věnuji pozornost historickým a filosofickým východiskům ochrany hospodářských zvířat proti týrání. Tato kapitola také pojednává o právní subjektivitě zvířat a zabývá se tak ochranou zvířat z právně teoretického hlediska.

Třetí kapitola představuje vhled do mezinárodní a unijní úpravy v oblasti ochrany hospodářských zvířat proti týrání. Čtvrtá kapitola je nejvýznamnější částí této diplomové práce a soustředí se na právní úpravu ochrany hospodářských zvířat proti týrání v právním řádu České republiky. V této kapitole věnuji především pozornost ochraně hospodářských zvířat ve veřejnoprávní úpravě, nicméně krátce pojednávám také o úpravě soukromoprávní, o institucionálním zajištění ochrany hospodářských zvířat v právním řádu České republiky, o podmínkách ekologického zemědělství a konečně o aktuální situaci v oblasti chovu hospodářských zvířat u nás.

Poslední, šestá, kapitola pak přináší srovnání s právní úpravou ochrany hospodářských zvířat proti týrání v právním řádu Řecké republiky, kde jsem strávila dva semestry na Aristotelově univerzitě v Soluni v rámci studijního programu Erasmus⁺.

1 Pojmosloví

Nyní se krátce podívejme na to, jak jsou v platné legislativě definovány, resp. vykládány základní relevantní pojmy, s nimiž se na následujících stránkách setkáme.

1.1 Zvíře

Prvním pojmem, který je třeba pro účely této práce vyložit, je samozřejmě pojem „zvíře“. Již z kraje je však dobré upozornit, že se jedná o termín, který je v české úpravě používán nejednotně, a to nejen při srovnání veřejnoprávní a soukromoprávní úpravy, ale i srovnáme-li jednotlivé veřejnoprávní předpisy navzájem.

Jedinou platnou legální definici v rámci naše právního řádu přináší §3 písm. a) zákona na ochranu zvířat proti týrání⁶, který říká, že zvířetem se rozumí „*každý živý obratlovec, kromě člověka, nikoliv však plod nebo embryo*“. Jelikož se jedná o jediný explicitní výklad tohoto pojmu v předpisu o síle zákona, je třeba pojem zvíře ve všech ostatních předpisech dovodit interpretací.

Zákon na ochranu zvířat proti týrání tedy omezuje pojem zvíře pouze na kategorii obratlovců, přičemž není bez zajímavosti, že se odhaduje, že obratlovci tvoří pouze 3% živočichů na planetě⁷. V souvislosti s rostoucím celospolečenským zájmem o ochranu zvířat a v návaznosti na unijní legislativu, se ale zákon na ochranu zvířat proti týrání v oblasti pokusů nově vztahuje i na hlavonožce, tedy bezobratlé, a některá vývojová stádia zvířat. V pozadí této změny stojí výsledky výzkumů, jež prokázaly schopnost hlavonožců cítit bolest, utrpení a strach.⁸

Autoři knihy Ochrana zvířat v právu se domnívají, že co do interpretace pojmu zvíře v ostatních veřejnoprávních předpisech, které tento pojem hojně užívají, nikoli však definují, je třeba vždy vycházet ze souvislosti, jakou daná úprava má s ochranou zvířat. V případě pochybností by zákon měl být vždy vykládán spíše širěji, tedy ve prospěch zvířat. Jako příklad uvádějí problematiku ustanovení trestního zákoníku, kdy pokud se

⁶ §3 písm. a) zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

⁷ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 313. ISBN 978-80-200-2317-9

⁸ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 316. ISBN 978-80-200-2317-9

jedná o trestné činy §302 a 303 (Týrání zvířat a Zanedbání péče o zvíře z nedbalosti), bude pojem zvíře plně korespondovat s definicí, kterou nám přináší zákon na ochranu zvířat proti týrání. Naproti tomu v případě trestného činu Šíření nakažlivé nemoci zvířat (§306) autoři dovozují, že by ochrana měla být poskytnuta chráněnému zájmu v plné šíři, a tedy by se dané ustanovení mělo vztahovat i na bezobratlé.⁹

Samostatnou definici pojmu zvíře sice v soukromoprávní úpravě nenalezneme. Z interpretace dikce ustanovení §494 nového občanského zákoníku¹⁰, kdy se o zvířeti hovoří jako o „živém tvorů“, stejně jako z důvodové zprávy ovšem vyplývá, že zvířetem se v kontextu soukromého práva rozumí nejen obratlovci, ale i bezobratlí, pokud jsou schopni cítit bolest nebo stres.¹¹

1.2 Kategorie zvířat

Členění zvířat do jednotlivých kategorií se opět v různých zákonech našeho právního řádu liší. Pro účely této práce se ale domnívám, že postačí stručný vhled do kategorizace tak, jak ji přináší zákon na ochranu zvířat proti týrání. Ten člení zvířata podle účelu jejich chovu na zvířata hospodářská, zvířata v zájmovém chovu a zvířata pokusná.

Dle §3 písm. d)¹² tohoto zákona se hospodářským zvířetem rozumí „*zvíře chované pro produkci živočišných produktů, vlny, kůže nebo kožešiny, případně pro další hospodářské nebo podnikatelské účely*“. Následuje demonstrativní výčet jednotlivých druhů zvířat, které zákonodárce považuje za zvířata hospodářská. Jsou jimi „*zejména skot, prasata, ovce, koně, osli a jejich kříženci, drůbež, králíci, kožešinová zvířata, zvěř a jiná zvířata ve farmovém chovu a ryby, včetně zvířat produkovaných jako výsledek genetických modifikací, nebo nových genetických kombinací*“.

Je však třeba mít na paměti, že (jak bylo řečeno výše) v kontextu zákona na ochranu zvířat proti týrání máme zvířetem na mysli pouze obratlovce odlišné od člověka. Naproti tomu pokud bychom nahlédli do úpravy, kterou přináší veterinární zákon, zjistili bychom,

⁹ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 312. ISBN 978-80-200-2317-9

¹⁰ §494 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹¹ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 392. ISBN 978-80-200-2317-9

¹² §3 písm. d) zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

že ten do definice hospodářských zvířat explicitně zahrnuje i včely¹³, čímž dává tušit, že není vyloučeno, aby ve smyslu veterinárního zákona byli za zvířata považováni i bezobratlí.

S pojmem hospodářských zvířat v kontextu této práce úzce souvisí pojem intenzivního chovu, kterým se dle zákona na ochranu zvířat proti týrání rozumí „*chov, při kterém jsou využívány chovatelské metody, při nichž jsou hospodářská zvířata chována v takových počtech nebo hustotě, nebo za takových podmínek, nebo na takové úrovni produkce, že jejich zdraví a životní pohoda závisejí na častém dohledu člověka*“.¹⁴

Další kategorií zvířat jsou zvířata v zájmovém chovu, kterými se dle ustanovení §3 písm. e)¹⁵ zákona o ochraně zvířat proti týrání rozumí „*zvíře, u kterého hospodářský efekt není hlavním účelem chovu (...) slouží především zájmové činnosti člověka, nebo zvíře sloužící člověku jako jeho společník*“. Zvláštní, třetí, kategorií pak co do účelu chovu tvoří zvířata pokusná.

Ke kategorizaci zvířat je závěrem třeba zdůraznit, jak významnou roli při řazení konkrétního zvířete do příslušné kategorie hraje účel jeho chovu. Není vyloučeno, aby dva jedinci stejného druhu (například dva králíci, či psi) byli v důsledku jiného účelu chovu (v jednom případě například jako domácí mazlíčci, v jiném jako králíci na maso či tažní psi) zařazeni do odlišné kategorie, v důsledku čehož by jim pak z hlediska zákona náležel i odlišný stupeň ochrany. Význam kritéria účelu chovu je tedy zcela zásadní.

1.3 Chovatel

Definici pojmu chovatel nalezneme v § 3 písm. k) zákona o ochraně zvířat proti týrání¹⁶ a rozumí se jím „*každá právnická nebo fyzická osoba, která drží nebo chová (dále jen „chová“)* zvíře nebo zvířata, trvale nebo dočasně, přemísťuje zvíře, nebo obchoduje se zvířaty, provozuje jatky, útulky, záchranné stanice, hotely a penziony pro zvířata nebo zoologické zahrady, provádí pokusy na zvířeti nebo zvířatech anebo pořádá jejich veřejná vystoupení“.

¹³ §3 odst. 1. písm. c) zákona č.166/1999 Sb., o veterinární péči

¹⁴ §3 písm. a) zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

¹⁵ §3 písm. e) zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

¹⁶ §3 písm. a) zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

Na rozdíl od pojmu zvíře je tedy pojem chovatel vymezen velmi široce, rozumí se jím v zásadě kdokoli, kdo bezprostředně nakládá se zvířetem, přičemž existence vlastnického práva k takovému zvířeti je zcela nepodstatná.

1.4 Týrání

Týrání je definováno v §4 zákona na ochranu zvířat proti týrání.¹⁷ S odkazem na ustanovení písmene w) tohoto paragrafu lze týrání jednoduše definovat jako „*tímto zákonem zakázané jednání, v jehož důsledku dojde k utrpení zvířete.*“ Ustanovení písmen a) až v) lze tak považovat za demonstrativní výčet jednání, která lze za týrání považovat. Blíže se k tomuto tématu vrátím níže v sedmé kapitole této diplomové práce, nesoucí název Ochrana zvířat proti týrání v právním řádu České republiky.

Zvláštní kategorii pod pojmem týrání tvoří utýrání, charakteristické buďto smrtí zvířete, nebo uvedením zvířete do takového stavu, že je jeho usmrcení později nezbytné. Za utýrání je považováno také usmrcení zvířete zakázanou metodou.¹⁸

1.5 Utrpení

Pro definici pojmu týrání je zcela zásadní definovat pojem utrpení, jak vyplývá ze znění výše citovaného §4 písm. w) zákona na ochranu zvířat proti týrání. Definici utrpení přináší §3 písm. l) tohoto zákona¹⁹ a rozumíme jím „*stav zvířete způsobený jakýmkoliv podnětem nebo zákrokem, kterého se zvíře nemůže samo zbavit a který u zvířete způsobuje bolest, zranění, zdravotní poruchu anebo smrt*“. Je důležité zdůraznit, že utrpení nemusí pocházet z faktického jednání člověka, ale může k němu dojít také jako následek opomenutí, tedy zanedbání povinnosti jednat.

1.6 Ochrana zvířat versus Welfare

Přestože v doktríně nepanuje absolutní shoda na definicích pojmu ochrana zvířat a welfare, pro účely této práce se přikloním k převládajícímu názoru, že ochrana zvířat tvoří určitou negativní složku, tedy ochranu zvířat v užším slova smyslu, a rozumíme jí ochranu zvířat před týráním.

¹⁷ §4 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

¹⁸ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 320. ISBN 978-80-200-2317-9

¹⁹ §4 písm. w) zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

Naproti tomu vývojově mladší pojem welfare zahrnuje pozitivní složku ochrany zvířat (v širším slova smyslu) a rozumíme jím vytváření dobrých životních podmínek zvířete. Definice těchto podmínek je samozřejmě věc složitá, stejně tak jako je složité jejich zavádění v praxi, neboť (alespoň v kontextu živočišné výroby) stojí v opozici k ekonomickým zájmům chovatelů.

Dle takzvané třibodové klasifikace Rady pro welfare hospodářských zvířat lze život zvířat z hlediska welfare rozlišit buďto jako život dobrý, nebo alespoň jako život, který stojí za to žít, případně v nejkrajnějším případě jako život, který nestojí za to žít. Při hodnocení do které z těchto kategorií život zvířete spadá, se posuzuje, jakým způsobem je u předmětného zvířete naplněno tzv. pět svobod. Těmito svobodami jsou svoboda od hladu a žízně, svoboda od nepohodlí, svoboda od bolesti, zranění a nemoci, svoboda projevat přirozené chování a svoboda od bázně a strádání²⁰.

Pokud tedy hovoříme u zvířete o životě, který stojí za to žít, máme tím na mysli, že v životě takového zvířete se nevyskytuje zbytečné utrpení a jsou splněny všechny právní požadavky se životem tohoto zvíře související. Jedná se o sociálně akceptovatelnou kvalitu života, v němž jsou naplněny nejen všechny fyzické potřeby daného zvířete, ale také většina mentálních potřeb a alespoň některá jeho přání. Celkový „výsledek“ zkušeností zvířete musí být pozitivní²¹. V opačném případě takové zvíře spadá do třetí kategorie a jeho život nestojí za to žít.

1.7 Dílčí závěr - pojmosloví

V této kapitole jsem se pokusila přinést přehled nejvýznamnějších pojmů týkajících se ochrany hospodářských zvířat v právu a objasnit jejich výklad. Závěrem bych se k nim ráda krátce vyjádřila.

Především považuji za velice neuspokojivou nejednotnost, s jakou je v našem právním řádu užíván pojem „zvíře“, který zároveň představuje v této oblasti pojem zcela ústřední, a tedy by mu měla být zákonodárci věnována zvláštní pozornost. Jsem přesvědčena, že

²⁰ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 89-91. ISBN 978-80-200-2317-9

²¹ tamtéž

tato nejednotnost přispívá zmatečnosti v právní úpravě ochrany zvířat, kdy v mnoha případech není zcela jasné, jaké zvíře je a jaké není předmětem ochrany.

Kromě nejednotnosti vnímám jako problematické také to, že nejčastěji pod pojem „zvíře“ spadají pouze obratlovci odlišní od člověka, a to přesto, že nejnovější výzkumy jasně prokazují, že i někteří bezobratlí jsou schopni vnímat stres či bolest.

Dále považuji za zarážející, že jednotlivým zvířatům je dle zákona na ochranu zvířat proti týrání poskytována ochrana nikoli podle jejich druhu, ale podle účelu k jakému zrovna člověku slouží. S tím úzce souvisí problematika antropocentrického pohledu na práva zvířat, kterou se budu blíže zabývat v následující kapitole.

2 Historická a filosofická východiska práv hospodářských zvířat

V této kapitole nejprve nastíním historii práv hospodářských zvířat, a to systematicky od starověku až po současnost. Následně se pokusím přinést přehled základních filosofických přístupů k otázce práv zvířat obecně, se zvláštním zaměřením na otázku filosofických aspektů ospravedlnitelnosti chovu hospodářských zvířat.

2.1 Historie práv hospodářských zvířat

2.1.1 Starověk

Z archeologických nálezů se domníváme, že chov zvířat lidmi můžeme datovat od doby takzvané zemědělské revoluce, tedy období zhruba 10. až 8. tisíc let př. n. l. Jedná se o období, kdy na pomyslném vrcholu pyramidy moci stojí pšenice²², jež si ochočila člověka, který tak opustil svůj dosavadní svobodný život lovce a sběrače a usadil se za účel obdělávání polí na jediném místě. Pod člověkem pak stála zemědělská zvířata, přičemž není nezajímavé podotknout, že do té doby jediným zvířecím společníkem lidí byli psi.

Antropocentrický pohled na svět je patrný již u nejstarších nám známých civilizací – tedy v Mezopotámii a Egyptě. Vzhledem k tomu, že se jednalo o státy nacházející se ve velice suchých oblastech, bylo k přežití tamních obyvatel nezbytné usazení u zdroje vody, aby byla možná zemědělská produkce, které byla domestikovaná zvířata předmětem.²³

V těchto starověkých civilizacích se snoubí ekonomický a sakrální charakter zvěře, kdy zvířata jsou samozřejmě především předmětem vlastnictví, ovšem zároveň jsou také v určitých situacích rituálně porážena. Například z ustanovení 28 Exodu vyplývá, že pokud býk zabije člověka, bude jako sankci za tento čin ukamenován, přičemž ovšem

²² HARARI, Yuval Noah. *Sapiens: úchvatný i úděsný příběh lidstva*. Druhé vydání. Praha: LEDA, 2014. s. 107-113. ISBN 978-80-7335-388-9.

²³ MÜLLEROVÁ, Hana, David ČERNÝ a Adam DOLEŽAL a kolektiv. *Kapitoly o právech zvířat: „My a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Praha: Academia, 2016, s. 315. ISBN 978-80-200-2601-9.

ekonomický charakter takovéto porážky se zcela vytrácí, neboť maso tohoto býka se dle téhož ustanovení nesmí jíst²⁴.

Co se starověkého Egypta týče, bývá někdy pohlíženo na tehdejší civilizaci jako na uctíváče zvířecího kultu, což je myšlenka opírající se o časté vyobrazování zvířat na egyptských malbách a o egyptskou mytologii, v nichž je proměna bohů ve zvířata velice častým motivem. Je však důležité si uvědomit, že veškerá ochrana, která těmto posvátným zvířatům byla věnována, nepatřila jim samotným, ale bohům v nich vetknutým²⁵. To je dobře demonstrováno srovnáním, kdy zabití takto posvátného zvířete bylo sankcionováno až smrtí, nicméně tatáž zvířata byla v řadě případů předmětem rituálních obětí a následné mumifikace.

Historickou kuriozitou v nazírání na postavení zvířat je vývoj ve starověké Indii, úzce související s budhistickým náboženstvím, resp. s budhistickou filosofií. Jedním ze základních premis buddhismu je takzvané nenásilné bytí, mimo jiné spočívající v pravidle nezabíjet zvířata. V 3. století př.n.l. indický panovník Ašóka konvertoval k buddhismu a prosadil zákaz zvířecích obětí, zabíjení zvířat bez důvodu i lovu pro zábavu²⁶. Ašóka prosazoval vegetariánství, stejně jako zajištění zdravotní péče pro zvířata, nicméně Ašókovi edikty neměly charakter závazných ustanovení se sankcemi, ale spíše charakter doporučení. S přesahem do dnešní doby lze ještě podotknout, že Indie je dodnes státem s největším počtem vegetariánů na světě. V některých částech Indie přesahuje počet vegetariánů 70% obyvatel, celkově se pak počet vegetariánů pohybuje kolem 30%.²⁷

Starověký Řím představuje pro naše právní prostředí zásadní úsek dějin, neboť do dnešní doby z římského práva, jehož normy jsou nesrovnatelně preciznější v porovnání

²⁴ MÜLLEROVÁ, Hana, David ČERNÝ a Adam DOLEŽAL a kolektiv. *Kapitoly o právech zvířat: „My a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Praha: Academia, 2016, s. 319. ISBN 978-80-200-2601-9.

²⁵ MÜLLEROVÁ, Hana, David ČERNÝ a Adam DOLEŽAL a kolektiv. *Kapitoly o právech zvířat: „My a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Praha: Academia, 2016, s. 324-325. ISBN 978-80-200-2601-9.

²⁶ MÜLLEROVÁ, Hana, David ČERNÝ a Adam DOLEŽAL a kolektiv. *Kapitoly o právech zvířat: „My a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Praha: Academia, 2016, s. 328. ISBN 978-80-200-2601-9.

²⁷ Statistika dostupná na webové stránce <https://www.statista.com/statistics/653311/share-of-vegetarians-by-state-india/> (dostupné dne 1. 2. 2019)

s normami ostatních starověkých společností, v naší právní kultuře vycházíme. Hospodářská zvířata, potažmo zvířata obecně, jsou v římském právu jedním z objektů vlastnického práva, a jsou tedy považována za věci. Vlastnické právo k věcem ve starověkém Římě se projevovalo možnostmi vlastníka danou věc jednak držet (*ius possidendi*), jednak věc užívat či požívat (*ius utendi/fruendi*) a jednak s věcí nakládat (*ius dispendendi*), tedy například jí zcizit, zničit, darovat atp. Zvířata ve volné přírodě byla považována za tzv. věci ničí (*res nullius*) a jako taková mohla být kýmkoli nabyta, jakmile byla odchycena. Hovoříme-li tedy v kontextu starověkého Říma o ochraně zvířat, máme tím na mysli ochranu vlastnického práva ke zvířeti, kdy vlastník poškozeného zvířete má vůči škůdci zpravidla nárok na určité odškodnění²⁸.

2.1.2 Středověk

„O středověkém právu se, obdobně jako o právu starověkém, obecně dá říci, že v jeho vztahu ke zvířatům se opět odrážel jeho utilitární účel, spočívající zejména v ekonomické a náboženské funkci“, píše český právník Adam Doležal v knize *Kapitoly o právech zvířat*.²⁹ Objevují se normy týkající se odpovědnosti za škodu způsobenou na zvířeti, odpovědnosti za zběhnutí zvířete, stejně tak i odpovědnosti za škodu způsobenou zvířetem samotným, především pak prasetem, které je v této době chováno stále častěji a poměrně volně se pohybuje v blízkosti lidí, a často tak dochází především k ublížení na zdraví dětí (k tomu blíže v kapitole 4.2 Právní odpovědnost zvířat).

2.1.3 Renesance, osvícenství

Oproti středověku je období renesance paradoxně označováno jako řádově temnější období z hlediska postavení zvířat, a to především kvůli nově se rozmáhajícím trendům v zábavě chudiny.

²⁸ MÜLLEROVÁ, Hana, David ČERNÝ a Adam DOLEŽAL a kolektiv. *Kapitoly o právech zvířat: „My a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Praha: Academia, 2016, s. 342. ISBN 978-80-200-2601-9.

²⁹ MÜLLEROVÁ, Hana, David ČERNÝ a Adam DOLEŽAL a kolektiv. *Kapitoly o právech zvířat: „My a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Praha: Academia, 2016, s. 353. ISBN 978-80-200-2601-9.

Je předmětem diskuse, zdali je zákon massachusettských puritánů z roku 1641 – Body of Liberties³⁰, který uvádí, že „žádný člověk nemá týrat nebo konat jakékoliv krutosti vůči stvoření, která jsou přechovávána pro lidský užitek“, prvním zákonem na ochranu zvířat proti týrání. Stejně jako v jiných srovnatelných případech (i dnes) je otázkou do jaké míry se jedná pouze o ochranu vlastnického práva k těmto zvířatům. Dalším příkladem je tzv. Metropolitní zákon z roku 1774³¹, upravující podmínky zacházení s dobyt看em při převozu na území Londýna, ovšem opět vidíme, že se jedná především o ochranu obyvatel Londýna před svědectvím krutosti vůči zvířatům, neboť pravidla Metropolitního zákona přestávají platit v okamžiku, kdy vůz s dobyt看em opustí Londýn.

Podle americké environmentální historičky Harriet Ritvové „přestala být zvířata chápána jako mysteriózní nekontrolovaná síla v okamžiku, kdy osvícenský člověk začal vítězit nad přírodou a postupně ji začal ovládat“.³² A skutečně teprve Anglie 19. století, Anglie, v níž se nově probouzí sociální citění vůči slabším, konečně opouští přísně antropocentrický model, a může tak vzniknout welfare zákonodárství, v němž je člověk ochráncem přírody a zvířat. V roce 1882 zde byl přijat tzv. Martinův zákon³³ (Zákon o zacházení s koňmi a skotem), jež učinil přestupek z bití, zneužívání nebo zlého zacházení s koněm, kobyloou, oslem, volem, krávou, ovci, nebo jiným dobyt看em (pod trestem pokuty, či až dvouměsíčního vězení). Poslanec za Irsko, Richard Martin, se ve své následující činnosti pokoušel rozšířit ochranu i na další druhy zvířat, a na další činnosti, nicméně neúspěšně. Později bylo novelou Martinova zákona alespoň prohlášeno za nezákonné dráždění zvířat, stejně jako zvířecí zápasy.

Stejněho roku jako byl přijat zlomový Martinův zákon, byla také v Anglii založena Společnost pro prevenci krutého zacházení se zvířaty, nad níž později převzala patronát královna Viktorie, a která dodnes v Británii působí pod názvem Královská společnost pro

³⁰ MÜLLEROVÁ, Hana, David ČERNÝ a Adam DOLEŽAL a kolektiv. *Kapitoly o právech zvířat: „My a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Praha: Academia, 2016, s. 392-394. ISBN 978-80-200-2601-9.

³¹ tamtéž

³² tamtéž

³³ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 125-126. ISBN 978-80-200-2317-9

prevenci týrání zvířat (RSPCA)³⁴. Díky této první charitativní organizaci na ochranu zvířat na světě došlo k výraznému zlepšení právní ochrany zvířat v Anglii. Co do časové linie ochrany práv zvířat Velké Británii zdatně sekundují Spojené státy americké, kde byla první společnost na ochranu zvířat založena již v roce 1866, takzvaná ASPCA, která v roce 1978 vydává tzv. Deklaraci zvířecích práv.

2.1.4 Moderní doba

Zajímavou kapitolu vývoje práv zvířat představuje nacistické Německo. Je paradoxní, že to byli právě nacisté, kteří od samého počátku své činnosti zpřísňovali podmínky chovu zvířat a nakládání s nimi. Říšský zákon z roku 1933 o ochraně zvířat³⁵ si bral za cíl právě zamezit zbytečnému utrpení zvířat a chránit je před bolestí, a hned ve svém úvodu zdůrazňoval, že zvířata jsou chráněna pro ně samotná, nikoli pouze skrze svou utilitu pro člověka. Herman Göring ve svém projevu z roku 1938³⁶ prohlásil „*pro Němce zvířata nejsou nadále pouhopouhými stvořeními v organickém smyslu, ale stvořeními, která vedou své vlastní životy a která jsou obdařena schopností vnímat, cítit bolest a užívat si radostí...*“.

Doba druhé poloviny dvacátého století se obecně vyznačovala postupným rozvojem otázky práv zvířat a přijímáním zákonů směřujících k welfare. Zpřísňují se podmínky využívání hospodářských zvířat, východiskem welfare se stává tzv. 5 svobod (již výše zmíněných). Postupně se ovšem nastolují i nové otázky – a to především zda vůbec je živočišná produkce eticky přijatelná, či dále také zda vůbec je živočišná produkce ekologicky udržitelná. Tyto nové otázky pak zpochybňují celý koncept welfare jako prostředek upevnění industriálního vykořisťování zvířat a zachování jistého statusu quo.³⁷

³⁴ tamtéž

³⁵ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 43. ISBN 978-80-200-2317-9

³⁶ MÜLLEROVÁ, Hana, David ČERNÝ a Adam DOLEŽAL a kolektiv. *Kapitoly o právech zvířat: „My a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Praha: Academia, 2016, s. 398-400. ISBN 978-80-200-2601-9.

³⁷ tamtéž

2.2 Filosofie práv hospodářských zvířat

2.2.1 Základní filosofické směry

Otázkou práv zvířat obecně, resp. jejich schopnosti cítit a necítit bolest a utrpení, potažmo významem tohoto utrpení, se zabývala široká škála myslitelů. Tato škála je v zásadě ohraničena dvěma extrémy, na jedné straně ztělesněné postavou francouzského racionalistického filosofa René Descarta, jež považoval zvířata prakticky za stroje a svými myšlenkami postavil základ pro praxi moderních velkochovů; na straně druhé pak zastoupené současným australským filosofem Peterem Singerem, který jednak zdůrazňuje morální hodnotu bolesti, jednak pracuje s principem rovnosti.

Historicky byla meritem zvířecí otázky existence morálního statusu, která závisela na prokázání existence zvířecí duše, případně schopnosti zvířat racionálně uvažovat a jednat. (To i přesto, že starořecký termín pro subhumánní živočichy „zoon“ pochází z kombinace slov zoe – tedy život a z latinského anima- tedy duše.)³⁸ Dnes se již pokládá otázka jiná, a to – zdali nepřiznat morální status zvířatům i přestože víme, že nemají racionální schopnosti.

Dle Karteziánské metafyziky (tedy dle Descarta) je vesmír tvořen třemi složkami a to stvořitelem, duchem a hmotou. Zatímco člověk oplývá duchem, zvířata dle Descarta jsou pouhou hmotou a nemají tedy vůbec žádný morální status. „Zvířecí hmota“ nejenže nemá duši, kterou může mít pouze člověk, ale ani vědomí, myšlenky, pocity a tudíž nemůže ani trpět.³⁹ Tato Descartova teorie pocházející z počátku 17. století následně významně ovlivnila přístup ke zvířatům v Evropě. Traduje se, že Descartovi současníci pod vlivem této filosofie dokonce naschvál bili a týrali psi, přibíjeli je packami ke stolu a smáli se lidem, kteří tato zvířata litovali.

K určitému obratu následně dochází koncem 18. století v Anglii, což je skutečnost opírající se o obecné společenské rozpoložení té doby (následně vzniká první organizace

³⁸ MÜLLEROVÁ, Hana, David ČERNÝ a Adam DOLEŽAL a kolektiv. *Kapitoly o právech zvířat: „My a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Praha: Academia, 2016, s. 99. ISBN 978-80-200-2601-9.

³⁹ MÜLLEROVÁ, Hana, David ČERNÝ a Adam DOLEŽAL a kolektiv. *Kapitoly o právech zvířat: „My a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Praha: Academia, 2016, s. 37. ISBN 978-80-200-2601-9.

na ochranu zvířat, jsou přijímány první zákony chránící zvířata jako taková – viz výše). Anglický filozof Jeremy Bentham, zástupce utilitaristického filosofického směru, se do historie filosofie zvířecího práva zapsal svým výrokem „*Otázka není, zda mají rozum, nebo zda umějí mluvit, ale zda mohou trpět.*“⁴⁰ Bentham se domnívá, že nikoli pouze lidské zájmy je třeba brát v potaz jako morálně relevantní, ale také zájmy zvířat, přičemž dovedl, že základním zájmem zvířete je netrpět, tedy necítit bolest. Pravdou ovšem zůstává, že Bentham sice odmítl ustálené dělení mezi lidmi a zvířaty jako morálně neopodstatněné, ale zároveň shledal, že člověk má morální právo chovat zvířata pro produkci živočišných produktů.

Ještě než přejdu k myšlenkám Petera Singera, zastavím se krátce u současného amerického filosofa Thomase Regana a u jeho Teorie vnitřní hodnoty. Regan klade důraz na význam jednotlivce, nikoli druhu atp. a shledává, že jednotlivcem je jakákoli entita, která má hodnotu sama pro sebe, tedy vnitřní hodnotu.⁴¹ Vnitřní hodnota je souhrnem schopností, mezi které patří především vnímání světa kolem sebe i sebe samého a představa o minulosti a budoucnosti. Tuto vnitřní hodnotu pak dle Regana mají minimálně savci a ptáci a dovozuje, že „*Těmto jednotlivcům, kteří mají vnitřní hodnotu, jsme zavázáni přímou povinností slušného zacházení (...); (s nimi) nikdy nesmí být nakládáno, jako kdyby měli pouze hodnotu nástroje*“. Vnitřní hodnota tak, jak jí rozumí Regan, je pak předpokladem statusu subjektu života.

Všechny osoby - člověk či zvíře, které jsou subjektem života, jsou si z pohledu Thomase Regana morálně rovny. Tím ovšem vyvstává otázka jak je to s lidmi, kteří vnitřní hodnotu nemají. Tato problematika, problematika tzv. marginálních případů, je velice častým argumentem proti právní a morální subjektivitě zvířat. Rozumíme jí případy například novorozenců, či těžce mentálně postižených lidí, přičemž obavy týkající se této otázky jsou strachem z vyčlenění těchto osob z kategorie osob s morálním statutem, tak jak to ve svých myšlenkách formuloval například Kant. Regan se k této otázce staví postojem, který v zásadě můžeme chápat jako princip předběžné opatrnosti, tedy pokud nemůžeme

⁴⁰ CHAPOUTHIER, Geogres. *Zvířecí práva*. Praha: Stanislav Juhaňák -Triton, 2013, s. 25. ISBN 978-80-7387-607-4.

⁴¹ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 47-48. ISBN 978-80-200-2317-9

bezpečně prokázat, že tito jedinci subjektivitu života nemají, bude lepší, pokud jim subjektivitu přiznáme, než abychom ji odepřeli.⁴²

Argumentaci marginálními případy lze ovšem vnímat i obráceně – tedy pokud přiznáváme práva a ochranu novorozencům a postiženým lidem, proč nechráníme mentálně srovnatelně vyspělá zvířata, například svou inteligencí notoricky známá prasata. Tento argument můžeme najít již u novoplatónského filosofa Porfíria, který ve svém díle *O abstinenci zvířecího masa* říká, že přestože někteří lidé postrádají inteligenci a rozum a mají zachováno pouze citové vnímání, je zřejmé, že mohou trpět. Z toho dovozuje, že trpět mohou také zvířata a konečně, že je nutné veškeré přebytečné citové utrpení odstranit a přejít k vegetariánskému stylu života.⁴³

Nyní již k Peteru Singerovi, současnému australskému filosofovi, a do značné míry následovníkovi školy Benthamova utilitarismu. V centru Singerovi pozornosti v knize *Osvobození zvířat*⁴⁴ stojí zájmy, přičemž základem jeho teorie je princip rovného zvažování zájmů. Singer se domnívá, že základním, a absolutně minimálním zájmem každého zvířete (potažmo jedince obecně) je netrpět. Rovné zvažování zájmů je kritérium, které je třeba uplatnit nikoli pouze při zkoumání práv zvířat, ale v jakýchkoli situacích, v nichž jeden využívá svou domnělou nadřazenost nad jiným⁴⁵ (tedy nikoli pouze z hlediska druhové nadřazenosti – specienismu, ale také například rasismu, sexismu atp.)

I Peter Singer argumentuje výše zmíněnými marginálními případy a dovozuje, že pokud tvrdíme, že není morálně ospravedlnitelné, aby marginální případy lidí neměly morální status (tedy neměly morální práva), pak nemůže být ani morálně ospravedlnitelné nepřiznat morální status zvířatům, která mají stejné či někdy dokonce vyšší mentální schopnosti než tyto marginální případy lidí. Jinými slovy říká, že buďto akceptujeme, že

⁴² tamtéž

⁴³ MÜLLEROVÁ, Hana, David ČERNÝ a Adam DOLEŽAL a kolektiv. *Kapitoly o právech zvířat: „My a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Praha: Academia, 2016, s. 88. ISBN 978-80-200-2601-9.

⁴⁴ SINGER, Peter. *Osvobození zvířat*. Praha: Práh, 2001. ISBN 80-7252-042-3.

⁴⁵ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 45. ISBN 978-80-200-2317-9

ne všechny lidské bytosti jsou si rovny, nebo musíme přiznat, že jsou si rovni nejen lidé, ale i příslušníci jiného rodu.⁴⁶

Stejně jako Bentham, ani Singer ale v konečném důsledku není advokátem obhajujícím nezabíjení zvířat, resp. ukončení jejich využívání pro tvorbu živočišných produktů.⁴⁷ Ve své knize *Practical Ethics*, představuje novou formu tzv. preferenčního utilitarismu a rozlišuje tři skupiny entit, z nichž každé přiřazuje jiný význam a jiná práva. První skupinou jsou rostliny a neživé předměty, případně i hmyz; jedná se o skupinu neschopnou vnímat bolest. Druhou skupinou jsou zvířata a někteří lidé (tedy marginální případy lidí), kteří nejsou schopni sami sebe vnímat v první osobě, tedy nejsou si vědomi sami sebe. Třetí, nejvyšší skupinu pak tvoří lidé a taková zvířata, která tuto schopnost mají. Singer se domnívá, že subjekt, který není schopen sám sebe vnímat v první osobě je nahraditelný a uzavírá, že pokud takovou osobu zlikvidujeme, jedná se sice o něco zlého, ale lze toto zlo napravit tím, že na svět přivedu další shodnou osobu, čímž ospravedlňuje mimo jiné praxi velkochovů.⁴⁸

Na problematiku práv hospodářských zvířat, potažmo zvířat obecně, můžeme nahlížet z více úhlů. Ráda bych závěrem této subkapitoly krátce zaměřila pozornost na úhel ryze antropocentrický, reprezentovaný již Tomášem Akvinským nebo později Immanuelem Kantem. Akvinský sice operuje ve svých myšlenkách se zvířaty stejně jako s neživými věcmi, odmítá ale kruté zacházení s nimi, neboť by to mohlo snížit morální status člověka samotného.⁴⁹ Podobnou úvahu nalezneme i v transcendentální filosofii Immanuela Kanta, jež opět vystupuje proti týrání zvířat z důvodu škody, kterou takovéto jednání způsobuje lidské duši. Kant zdůrazňoval morální závazek, jež vůči ostatním živým tvorům

⁴⁶ MÜLLEROVÁ, Hana, David ČERNÝ a Adam DOLEŽAL a kolektiv. *Kapitoly o právech zvířat: „My a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Praha: Academia, 2016, s. 86. ISBN 978-80-200-2601-9.

⁴⁷ CHAPOUTHIER, Georges. *Zvířecí práva*. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2013, s. 28. ISBN 978-80-7387-607-4.

⁴⁸ MÜLLEROVÁ, Hana, David ČERNÝ a Adam DOLEŽAL a kolektiv. *Kapitoly o právech zvířat: „My a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Praha: Academia, 2016, s. 91. ISBN 978-80-200-2601-9.

⁴⁹ MÜLLEROVÁ, Hana, David ČERNÝ a Adam DOLEŽAL a kolektiv. *Kapitoly o právech zvířat: „My a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Praha: Academia, 2016, s. 51. ISBN 978-80-200-2601-9.

máme, kdy „naše povinnosti vůči zvířatům jsou tedy nepřímými povinnostmi vůči lidstvu“.⁵⁰

Vedle antropocentrismu, tedy myšlenkového směru považující člověka za nadřazenou formu stvoření, se postupně rodí ekocentrismus, jakožto umírněná forma biocentrismu (vyznávajícího plnoprávnost všech forem života.)⁵¹ Diskuse v oblasti práv zvířat se tak přesouvá až k otázce, zdali je vůbec správné, aby člověk autoritativně rozhodoval o právech jiných živočišných druhů. S tím souvisí úvaha českého právníka Vojtěcha Vomáčky, který se ptá „zda se člověk dokáže chovat ohleduplně pouze k tomu, kdo je mu postaven na roveň.“⁵²

2.2.2 Dichotomie člověk – zvíře

Podívejme se nyní blíže na otázku odlišnosti člověka od zvířete, která stojí v samotném středu antropocentrického pojetí světa. Je třeba si uvědomit, že se jedná o pojmy, které jsou pro lidský svět, jak jej chápeme zcela definiční. Oddělení člověka od zvířete, je mnohem spíše definicí samotného lidství, které si tak můžeme negativně definovat právě odkazem na pojem zvíře. Lidský život je zkrátka život odlišný od zvířecího.

Stanislav Komárek, současný český filosof, k tomu trefně jmenuje celou škálu lingvistických diferencí, a zdůrazňuje jak se i prostřednictvím jazyka, člověk vytrvale od zvířete distancuje. Například člověk jí, zvíře žere, člověk otěhotní, zvíře zabřezne atp.⁵³ Možná si ještě vzpomeneme na poněkud úsměvné vyjádření lidového demokrata Pavla Bělobrádka, který se na sociálních sítích před posledními volbami zviditelnil svým výrokiem „zemřít mohou pouze lidé, zvířata chcípají, či uhynou.“

⁵⁰ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 40. ISBN 978-80-200-2317-9

⁵¹ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 132. ISBN 978-80-200-2317-9

⁵² MÜLLEROVÁ, Hana, David ČERNÝ a Adam DOLEŽAL a kolektiv. *Kapitoly o právech zvířat: „My a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Praha: Academia, 2016, s.559. ISBN 978-80-200-2601-9.

⁵³ MÜLLEROVÁ, Hana, David ČERNÝ a Adam DOLEŽAL a kolektiv. *Kapitoly o právech zvířat: „My a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Praha: Academia, 2016, s.100. ISBN 978-80-200-2601-9.

„Tendence se nějak ostře odhraničit od zvířat je prastará – už řada archaických národů podniká rozmanité ceremoniální „zkrášlovací“ operace za tímto účelem – je třeba si například nabarvit zuby, aby nebyly „jako zuby psů“, či vytrhávat řasy, aby jejich oči „nebyly jako oči pštrosů“, píše Stanislav Komárek ve své knize Ochlupení bližní.⁵⁴ Francouzský filosof Derrida dokonce tvrdí, že i dnes, v naší společnosti, kterou považujeme za vyspělou, je způsob jakým zacházíme se zvířaty determinován snahou vyrovnat se symbolickými významy, které se ke zvířatům vážou, ať již je považujeme za ztělesnění absolutního zla či dobra. Dokonce i konzumaci zvířecího masa Derrida označuje za sakrificiální kulturní jev pramenící z archaických struktur⁵⁵, mnohem spíše než za racionálně opodstatněný stravovací návyk.

Vyhranění se vůči zvířatům je fenomén prastarý, v mnoha případech však postrádá racionální opodstatnění. Komárek k tomu dodává „Zkusme si dosadit na místo zvířat nějaké etnikum, na něž máme spadeno, nebo pro jednoduchost takové, jehož řeči sebedméně nerozumíme, třeba Finy. „Člověk mluví, Fin vydává neartikulované zvuky... člověk je bytostí světa, Fin je chudý světem... člověk myslí, Fin pouze vnímá...“⁵⁶. Podobně se k témuž ve své práci *What is it like to be a bat?* vyjadřuje americký filosof Thomas Nagel, jež zdůrazňuje že nikdy nemůžeme usuzovat na vnitřní svět osob od náš odlišných, natož pak zvířat. Tato nemožnost zkoumat fenomenální stavy (pocity) je dána faktem, že věda zná pouze objektivní popis skutečností (případně subjektivní ze strany pozorovatele), ovšem nikdy ne subjektivní hledisko popisovaného objektu.⁵⁷

⁵⁴ tamtéž

⁵⁵ MÜLLEROVÁ, Hana, David ČERNÝ a Adam DOLEŽAL a kolektiv. *Kapitoly o právech zvířat: „My a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Praha: Academia, 2016, s. 477. ISBN 978-80-200-2601-9.

⁵⁶ MÜLLEROVÁ, Hana, David ČERNÝ a Adam DOLEŽAL a kolektiv. *Kapitoly o právech zvířat: „My a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Praha: Academia, 2016, s.102. ISBN 978-80-200-2601-9.

⁵⁷ MÜLLEROVÁ, Hana, David ČERNÝ a Adam DOLEŽAL a kolektiv. *Kapitoly o právech zvířat: „My a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Praha: Academia, 2016, s.240. ISBN 978-80-200-2601-9.

2.2.3 Zvíře jako subjekt práva

Velice často se co do právní subjektivity vychází z takzvané volní teorie práv, kdy subjektivní práva chápeme jako objektivním právem chráněné volby.⁵⁸ Právní subjektivitu, alespoň v našem právním systému mají všichni lidé (od narození až do smrti) a dále sociální útvary – právnické osoby – skládající se z lidí, či z věcí.

Zajímavé je z tohoto hlediska podívat se na otázku, proč mají právní subjektivitu všichni lidé (tedy i výše zmíněné marginální případy), přestože je zřejmé, že ne všichni lidé jsou schopni vykonávat svobodně svou vůli (své volby). Tuto vůli za ně pak zprostředkovaně vykonávají jejich zákonní zástupci, a je tedy s podivem, proč není ke stejnému opatření možné přistoupit i u zvířat, která se svými mentálními schopnostmi dají s marginálními případy lidí úspěšně srovnávat.⁵⁹

Z hlediska humanistické morálky připadá morální status pouze člověku, a to na základě kritérií, kterými jsou – racionalita, vědomí sama sebe a příslušnost k lidskému druhu. Francouzská filosofka Paoly Cavalieriová k tomu ovšem podotýká, že zatímco aplikace podmínky racionality a vědomí sebe sama připouští přiznání morálního statusu celé škále zvířat (stejně tak jako vylučuje morální status celé škály lidí – míněno marginálních případů), podmínka příslušnosti k lidskému druhu zase postrádá jakékoli racionální opodstatnění.

Na základě těchto východisek se Cavalieriová spolu s Peterem Singerem a dalšími autory podílela na iniciativě The Great Ape Project (1993), kdy ve stejnojmenné publikaci navrhla, aby bylo lidoopům (šimpanzům, gorilám a orangutanům) přiznáno právo na život, individuální svoboda a zákaz mučení. Lidoopy dle Cavalieriové, která své závěry opírá o primatologické studie, mají mentální dovednosti na vysoké úrovni, a to včetně schopnosti se například poznat v zrcadle, či se dorozumět znakovou řečí nejen mezi sebou navzájem, ale i s člověkem. Jako argument pro rozšíření základních lidských práv i

⁵⁸ MÜLLEROVÁ, Hana, David ČERNÝ a Adam DOLEŽAL a kolektiv. *Kapitoly o právech zvířat: „My a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Praha: Academia, 2016, s.468. ISBN 978-80-200-2601-9.

⁵⁹ CHAPOUTHIER, Geogres. *Zvířecí práva*. Praha: Stanislav Juhaňák -Triton, 2013, s. 55. ISBN 978-80-7387-607-4.

na tuto mimolidskou skupinu slouží i genetická příbuznost, kdy v průměru s lidoopi lidé sdílejí 98% genů.⁶⁰

Z pohledu této diplomové práce, která se zaměřuje primárně na problematiku ochrany hospodářských zvířat, nikoli lidoopů, můžeme Grate Ape Project vnímat jako určité východisko naznačující směr, kterým by se teoreticky bylo možné ubírat co do ochrany zvířat obecně. Primatoložka Joëlle Proustová k tomu ostatně dodává, že přednost velkých primátů na účasti na morální komunitě je opět v zásadě neopodstatněným konstruktem.⁶¹ Pokud bychom místo použité homologické komparativní metody využili metodu jinou, mohli bychom vyzdvihnout vlastnosti jednotlivých skupin hospodářských zvířat, ať již inteligencí známých prasat, skotu atd.

Zvířata v našem právním systému právní subjektivitu nemají, přičemž doktrína jako zásadní argument v této věci vyzdvihuje neschopnost zvířat na povinnosti člověka navázat recipročními odpovědnostmi. V této souvislosti profesor práva Le Bot hovoří o takzvané potencialitě vyjádření vůle, ať již prostřednictvím orgánů přirozených, či institucionálních⁶². Subjekty práva tedy buďto přímo mají možnost svou vůli vyjádřit, nebo v případě dětí, senilních lidí či mentálně postižených oplývají potenciálem, že jednou tuto možnost mít budou, případně by ji měli, za příznivějších okolností.

2.2.4 Nepřímá práva a lidské právo na ochranu zvířat

Jak již bylo řečeno výše, zvířata nemají v současném právním systému právní subjektivitu a nemají tedy žádná přímá práva, ani tomu odpovídající přímé povinnosti. V současnosti můžeme v souvislosti se zvířecími právy hovořit pouze o nepřímých právech zvířat. První variantou těchto práv, jsou práva vycházející z přímého vlastnického práva majitele zvířete a jedná se tedy primárně o ochranu tohoto vlastnického práva, nikoli o ochranu zvířete jako takového.

⁶⁰ tamtéž

⁶¹ MÜLLEROVÁ, Hana, David ČERNÝ a Adam DOLEŽAL a kolektiv. *Kapitoly o právech zvířat: „My a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Praha: Academia, 2016, s.533. ISBN 978-80-200-2601-9.

⁶² MÜLLEROVÁ, Hana, David ČERNÝ a Adam DOLEŽAL a kolektiv. *Kapitoly o právech zvířat: „My a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Praha: Academia, 2016, s.526. ISBN 978-80-200-2601-9.

Druhou variantu nepřímých povinností vůči zvířatům lze směle přirovnat k nepřímým povinnostem, které nám vznikají například při ochraně historických budov.⁶³ Tyto povinnosti vychází z kulturních předpokladů, že společensky nám zvířata nejsou zcela lhostejná a máme zájem na jejich ochraně, jako na ochraně živých bytostí. Tyto povinnosti se pak, na rozdíl od první skupiny, vztahují i na vlastníka zvířete (který by v opačném případě měl například možnost zvíře kdykoli libovolně zabít) i na případy, kdy zvíře nemá žádného vlastníka (v právním slova smyslu je věcí ničí), a jako takové jeho ochranu nelze subsumovat pod ochranu žádného vlastnického práva.

Ochrana hospodářských zvířat proti týrání a ochrana jejich příznivých životních podmínek jsou zakotveny v širokém okruhu veřejnoprávních norem, jejichž cílem není ochrana člověka a jeho zájmů, ale ochrana zvířat jako takových. Tato pestrá paleta zákazů a povinností určených osobám, které s hospodářskými zvířaty zacházejí, tak spadá do druhé kategorie výše zmíněných nepřímých povinností a je vymáhána prostřednictvím příslušných orgánů veřejné správy. Na vrcholu pomyslné pyramidy norem týkajících se ochrany zvířat obecně stojí normy trestněprávní, přičemž zákonodárce právě zahrnutím této problematiky do trestního zákoníku zdůrazňuje společenský význam, jaký pro nás ochrana zvířat v právu má.

V návaznosti na otázku společenského významu ochrany zvířat není od věci se ptát i po možném ústavněprávním zakotvení, analogickém k ústavnímu právu na příznivé životní prostředí. Česká právnička Hana Müllerová se domnívá, že zakotvení „lidského práva na ochranu zvířat“ na ústavní úrovni by mělo zásadně pozitivní vliv na legislativu i praxi ochrany zvířat u nás⁶⁴. V první řadě by význam ústavního zakotvení takového práva spočíval v nutnosti souladu veškeré legislativy s předpokladem ochrany zvířat jako státem chráněného zájmu.

⁶³ MÜLLEROVÁ, Hana, David ČERNÝ a Adam DOLEŽAL a kolektiv. *Kapitoly o právech zvířat: „My a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Praha: Academia, 2016, s.217. ISBN 978-80-200-2601-9.

⁶⁴ MÜLLEROVÁ, Hana, David ČERNÝ a Adam DOLEŽAL a kolektiv. *Kapitoly o právech zvířat: „My a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Praha: Academia, 2016, s.503. ISBN 978-80-200-2601-9.

V druhé řadě by se jednalo o demonstraci významu ochrany zvířat a o závazek státu tuto ochranu zajišťovat. Garantem naplňování ústavního práva je vždy stát a ústavní zakotvení by jistě znamenalo posílení činnosti státu v této věci. Tak jako dnes stát například vytváří politiku ochrany životního prostředí, by v budoucnu vytvářel politiku ochrany zvířat a celkově lze předpokládat, že by při existenci ústavního práva na ochranu zvířat bylo posíleno institucionální zajištění a procesní záruky realizace tohoto práva, a to širšími prostředky než pouhým podnětem příslušnému orgánu veřejné správy tak, jak je tomu dnes.⁶⁵

Lidské právo na ochranu zvířat by dle Müllerové mělo zahrnovat dvě složky, a to ochranu zvířat před týráním i welfare⁶⁶. Je však třeba zdůraznit, že stejně jako právo na příznivé životní prostředí, ani právo na ochranu zvířat by nebylo možno vnímat absolutně a nebylo by tak vykládáno jako nemožnost člověka zvířata využívat bez dalšího, čímž by kategorie hospodářských zvířat, tak jak ji definujeme dnes, na teoretické rovině zanikla. Předmětem diskursu by dále jistě byl střet práva na ochranu zvířat s vlastnickým právem, přičemž autorka zdůrazňuje, že prosazení plošné přednosti práva na ochranu zvířat před právem vlastnickým se na rozdíl od stejné situace ve vztahu k právu na příznivé životní prostředí jeví jako těžko dosažitelný cíl. Důvodem je právě význam jaký vlastnictví hraje v právních vztazích týkajících se (především, nikoli však výlučně, hospodářských) zvířat, jak bylo nastíněno hned v úvodu této subkapitoly.

2.3 Dílčí závěr – historická a filosofická východiska práv hospodářských zvířat

V této kapitole jsem si vzala za cíl přinést přehled o otázkách stojících v pozadí relevantní legislativy, jejíž pochopení, dle mého názoru, nemůže být bez historického a filosofického kontextu úplné. Pozornost jsem také soustředila na otázku právní subjektivity zvířat.

⁶⁵ MÜLLEROVÁ, Hana, David ČERNÝ a Adam DOLEŽAL a kolektiv. *Kapitoly o právech zvířat: „My a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Praha: Academia, 2016, s.508. ISBN 978-80-200-2601-9.

⁶⁶ MÜLLEROVÁ, Hana, David ČERNÝ a Adam DOLEŽAL a kolektiv. *Kapitoly o právech zvířat: „My a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Praha: Academia, 2016, s.509. ISBN 978-80-200-2601-9.

Domnívám se, že do značné míry jsme stále neopustili výše zmíněné Kantovské pojetí problematiky ochrany zvířat, a týrání zvířat je stále primárně vnímáno jako špatné z hlediska lidské morálky. Jinými slovy smysl ustanovení chránících práva zvířat směřuje také (a možná dokonce především) k nápravě chování lidí. K tomu jako příklad slouží díkce ustanovení §302 Trestního zákoníku, kdy trestným činem (a nikoli pouze přestupkem) je týrání zvířat surovým nebo trýznivým způsobem pouze za předpokladu, že se uskuteční na místě veřejném, či veřejnosti přístupném.⁶⁷

Otázka právní subjektivity zvířat je velmi komplexní a z hlediska práva těžko řešitelná. Jsem nicméně přesvědčena, že se nejedná o bezvýhodnost absolutní, ale pouze relativní, a že pramení toliko z rigidity práva jako systému chronicky neschopného flexibility a aplikace kreativního uvažování. Jak trefně říká Martin Škop, český právník, „*pro práva zvířat prostě není dost slov a pojmů.*“⁶⁸ Máme-li tedy v otázce právní subjektivity zvířat dojít k uspokojivému řešení, volá přepjatý formalismus, jako definiční znak právního systému, po vytvoření nové kategorie práv, která již nebudou lidská, ale skutečně zvířecí. K této nové kategorii by pak mohly příslušet i odpovídající zvířecí povinnosti, čímž by se překlenul problém absentující reciproční odpovědnosti.⁶⁹

⁶⁷ § 302 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

⁶⁸ MÜLLEROVÁ, Hana, David ČERNÝ a Adam DOLEŽAL a kolektiv. *Kapitoly o právech zvířat: „My a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva.* Praha: Academia, 2016, s.483. ISBN 978-80-200-2601-9.

⁶⁹ CHAPOUTHIER, Geogres. *Zvířecí práva.* Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2013, s. 105. ISBN 978-80-7387-607-4.

3 Mezinárodní a unijní právní úprava ochrany hospodářských zvířat proti týrání

Nadnárodní právní úpravu ochrany hospodářských zvířat proti týrání, resp. úpravu ochrany a nakládání se zvířaty v lidské péči, můžeme dále dělit na úpravu mezinárodní v užším slova smyslu a úpravu na úrovni Evropské unie. Celosvětovou úmluvu, pro členské státy závaznou, zaměřenou na ochranu hospodářských zvířat proti týrání, ale ani zvířat obecně, v současnosti nenajdeme. Dovoluji si zároveň odhadnout, že vznik takové dohody nelze do budoucna předpokládat, neboť ochrana práv zvířat se jeví být výsadou pouze ekonomicky vyspělých společností. Již výše citovaný Stanislav Komárek dokonce chápe dnešní zvýšený zájem o práva zvířat v západních státech jako „*extenzi lidského liberálního emancipačního procesu za hranici lidského druhu*“.⁷⁰

Existují nicméně úmluvy regionální. Z našeho hlediska jsou nejrelevantnější úmluvy z půdy Rady Evropy, mající povahu „hard law“ (tedy závazného pramenu práva). Přestože se formálně jedná o úmluvy pro členské státy závazné, jsou zároveň charakteristické nízkou kontrolovatelností a reálnou vynutitelností závazků.⁷¹

Je jistě dobré připomenout, že dle čl. 10 Ústavy, „*vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána jsou součástí právního řádu*“, přičemž věta druhá téhož článku říká, že „*stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva*“.⁷²

S ohledem na výše uvedené je tedy třeba přistupovat k mezinárodní úpravě se zvláštním zřetelem, přičemž totéž platí i pro primární právo Evropské unie. Zvláštním případem je sekundární právo Evropské unie, které je dle převažujícího doktrinárního výkladu závazné nikoli na základě výše citovaného ustanovení, ale na základě čl. 1 odst. 2

⁷⁰ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 145. ISBN 978-80-200-2317-9

⁷¹ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 153. ISBN 978-80-200-2317-9

⁷² Čl. 10 Ú Ústavy České republiky (ústavní zákon č. 1/1993 Sb.)

Ústavy, který říká, že „Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva.“⁷³

Kromě výše uvedeného je třeba podtrhnout ještě činnost velkého množství mezinárodních organizací ochrany zvířat, například organizace Compassion in World Farming (CWIF, česky „Soucit ve světovém zemědělství“), která nedávno odstartovala rozsáhlou kampaň, jež u nás vešla ve známost jako „Konec doby klecové“. V rámci této kampaně, na níž se podílí přes 140 organizací ochrany zvířat a ochrany životního prostředí, byla již registrována evropská občanská iniciativa, která představuje institut, jehož prostřednictvím mohou občané Evropské unie vyzvat Evropskou komisi k vyhotovení legislativního návrhu v příslušné věci, za předpokladu že nasbírají 1 milion podpisů. K datu uzavření rukopisu této práce již tato iniciativa získala více než 500 000 podpisů a toto číslo dále roste.⁷⁴

3.1 Úmluvy Rady Evropy

Úmluvy Rady Evropy tvoří ze světového hlediska zcela nevídaný systém dohod na ochranu zvířat v lidské péči. Jedná se o dohodu o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě, při chovu pro hospodářské účely, při porážení na jatkách, při pokusech pro vědecké účely a při zájmovém chovu. S ohledem na téma této diplomové práce se nyní zaměřím na první tři jmenované.

3.1.1 Evropská dohoda o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě⁷⁵

První z dohod tvořících systém úmluv Rady Evropy o ochraně zvířat v lidské péči byla přijata roku 1968 v Paříži, její revidované znění pak pochází z roku 2003 z Kišiněva. Evropská unie k této dohodě přistoupila v roce 2004 a přijala nařízení o implementaci

⁷³ Čl. 1 Ú Ústavy České republiky (ústavní zákon č. 1/1993 Sb.)

Informace dostupná na webové stránce <http://konecdobyklecove.cz/aktualne/> (dne 25.2.2019)
Dle nejnovějších informací CIWF z celkového počtu hospodářských zvířat Evropské unie stále žije více než 600 milionů v klecích. Z toho 120 milionů králíků chovaných na maso, 290 milionů nosnic (tedy slepic chovaných na produkci vajec), 45 milionů hus a kachen, 13 milionů prasnic a 142 milionů křepelek.⁷⁴

⁷⁵ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 20/2000 Sb. m.s., o sjednání Evropské dohody o ochraně zvířat v mezinárodní přepravě

závazků z dohody do unijního práva, č. 1/2005 o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činností. Pro Českou republiku vstoupila dohoda v platnost 24. 3. 1999.⁷⁶

Dle čl. 1 odst. 1 této dohody se mezinárodní přepravou rozumí „*jakýkoli přesun z jedné země do druhé, s výjimkou cest kratších než 50 km a přesunů mezi jednotlivými členskými státy Evropského společenství.*”⁷⁷ Dohoda je kromě nutnosti vycestovat přes hranice Evropského společenství také omezena výlučně na přepravu obratlovců.

Čtvrtý článek dohody následně shrnuje hlavní zásady, jimiž se mezinárodní přeprava zvířat má řídit, a které představují jakýsi její minimální standard. Má být zajištěna pohoda a zdraví zvířat, důraz je kladen také na rychlost přepravy, kdy zvířata mají být přepravena do místa určení pokud možno neprodleně a na kontrolních stanovištích má být jejich zásilkám vždy dána přednost. Významným výkladovým pravidlem je požadavek snížení utrpení zvířat za všech okolností na minimum.

Dálková přeprava zvířat představuje oblast, v níž dochází k utrpení přepravovaných (především pak hospodářských) zvířat velice často. Jedná se také o první z výše uvedených okruhů, který byl na úrovni Rady Evropy legislativně upraven. I dnes je stále mezinárodní přeprava stran ochrany hospodářských zvířat proti týrání jedním z nejpálčivějších témat, ke kterému se vrátím níže v této práci.

*3.1.2 Evropská dohoda o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely*⁷⁸

Evropská dohoda o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely byla přijata Radou Evropy dne 10. 3. 1976, dodatkový protokol byl přijat v roce 1992. Evropská unie (resp. Evropské společenství) je smluvní stranou od roku 1978, pro Českou republiku vstoupila dohoda v platnost dne 24. 3. 1999.⁷⁹

⁷⁶ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 156. ISBN 978-80-200-2317-9

⁷⁷ čl. 1 odst. 1 sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 20/2000 Sb. m.s., o sjednání Evropské dohody o ochraně zvířat v mezinárodní přepravě

⁷⁸ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č.21/2000 Sb. m.s., o sjednání Evropské dohody o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely

⁷⁹ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 157. ISBN 978-80-200-2317-9

Dle prvního článku úmluvy⁸⁰ se „*tato dohoda vztahuje na výživu, ošetřování a ustájení zvířat, zvláště v moderních systémech intenzivních chovů*“ přičemž následně je v témže článku specifikováno, že zvířetem se ve smyslu této dohody rozumí zvíře chované pro produkci například potravin, vlny, kůže či kožešin. Moderním systémem intenzivních chovů se pak v kontextu této úmluvy rozumí „*ty, které používají především technických zařízení, využívaných hlavně pomocí automatických mechanismů.*“

Dohoda v několika málo člancích pamatuje na nutnost ustájení, výživy a ošetření se zřetelem na druh, stupeň vývoje a domestikace zvířete; volnost pohybu zvířat, která nesmí být omezována způsobem, který by vedl ke zbytečnému utrpení či poranění zvířete; a zmiňuje i osvětlení, teplotu, vlhkost či větrání jako demonstrativní výčet podmínek okolí, jež musí být přiměřené fyziologickým a etologickým potřebám zvířete. Dále kondice a zdravotní stav zvířete musí být stejně jako technická zařízení předmětem pravidelné pečlivé prohlídky.

Přestože se jedná o úmluvu velice stručnou, je jí zároveň ustanoven stálý výbor, jemuž je svěřena pravomoc přijímat doporučení pro smluvní strany. Konkrétní podmínky využívání zvířat pro hospodářské účely tedy předkládá právě tento stálý výbor ve svých doporučeních.

3.1.3 Evropská dohoda o ochraně jatečných zvířat⁸¹

Poslední z Evropských dohod, kterým zde budu věnovat pozornost, je Evropská dohoda o ochraně jatečných zvířat, která byla přijata ve Štrasburku roku 1979 a o tři roky později vstoupila v platnost. Evropská unie je smluvní stranou této dohody od roku 1988, zatímco pro Českou republiku vstoupila v platnost dne 21. 9. 2003.⁸²

Dle prvního článku této dohody⁸³, se dohoda vztahuje na „*přehánění, přechovávání, znehybnění, omračování a porážení lichokopytníků, přežvýkavců, prasat, králíků a*

⁸⁰ čl. 1 sdělení Ministerstva zahraničních věcí č.21/2000 Sb. m.s., o sjednání Evropské dohody o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely

⁸¹ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č.114/2003 Sb. m.s., o přijetí Evropské dohody o ochraně jatečných zvířat

⁸² MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 158. ISBN 978-80-200-2317-9

⁸³ čl. 1 Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č.114/2003 Sb. m.s., o přijetí Evropské dohody o ochraně jatečných zvířat

drůbeže“ a stanovuje určitý minimální standard smluvních stran v oblasti porážení zvířat. Základním principem je ušetření zvířat jakékoliv bolesti či utrpení, kterému se lze za daných okolností vyhnout. Dohoda stanovuje požadavky na zacházení se zvířaty od okamžiku vyložení po přepravě přes přechovávání zvířat až po samotnou porážku. V neposlední řadě klade dohoda důraz i na odbornou způsobilost osob, které se na porážce podílejí.

Doplním, že je to právě tato dohoda a na ni navazující legislativa Evropské unie, která zajišťuje markantní rozdíly mezi úrovní zajišťování ochrany hospodářských zvířat v Evropě ve srovnání například s Tureckem, či jinými mimoevropskými státy. Na základě principu teritoriality práva ovšem bohužel platí, že na hospodářské zvíře, byť pocházející z Evropského chovu, se tyto standardy při jeho porážce mimo členské státy Rady Evropy nevztahují a velice často pak dochází v souvislosti s jejich porážením k týrání.

3.2 Relevantní legislativa Evropské unie

Nejnovější zpráva Evropského účetního dvora, jejímž tématem jsou dobré životní podmínky zvířat, uvádí, že živočišná výroba představuje až 45 % z celkového objemu zemědělských činností EU. Přímou živočišnou výrobu každoročně vyprodukuje 168 miliard EUR, zatímco navazující odvětví (ať již se jedná o zpracování masa či mléka, nebo odvětví vytvářející krmivo pro hospodářská zvířata) mají roční obrat až 400 miliard EUR.⁸⁴ Zároveň se odhaduje, že jsou v Unii využívány pro hospodářské účely přibližně dvě miliardy ptáků a tři sta milionů savců.⁸⁵ Tolik pro zformování představy významu, jaké toto téma v evropském kontextu má.

Na počátku Evropského hospodářského společenství nicméně otázka ochrany (jakýchkoli) zvířat řešena nebyla. Koneckonců připomeňme hned úvodem, že Evropská unie ve své zárodeční podobě vznikla jako unie ekonomická, především za účelem podpory mezinárodního obchodu. Do jisté míry je následující vývoj v otázce ochrany zvířat svým způsobem věcí paradoxní, neboť, jak uvidíme, například ochrana zvířat v

⁸⁴ Zvláštní zpráva Evropského účetního dvora – Dobré životní podmínky zvířat v EU: překonání rozporu mezi ambiciózními cíli a praktickou realizací, ze dne 3. října 2018, str. 15

⁸⁵ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 163. ISBN 978-80-200-2317-9

mezinárodní přepravě nutně stojí v přímém protikladu k posílení mezinárodního obchodu s těmito zvířaty, či živočišnými produkty.

Přesto později roku 1987 byla přijetím Jednotného evropského paktu zavedena společná politika životní prostředí. To však stále ještě neznamenal zakotvení ochrany zvířat proti týrání, potažmo ochrany zvířat při nakládání s nimi v lidské péči a ochrany hospodářských zvířat.⁸⁶

Změnu přineslo přijetí Lisabonské smlouvy roku 2009, díky kterému dnes nalezneme právní základ unijního práva v oblasti ochrany zvířat v lidské péči ve Smlouvě o fungování Evropské unie⁸⁷ (dále jen „SFEU“). Prvním relevantním ustanovením SFEU je čl. 3 odst. 3, který za jeden z cílů činnosti Evropské unie jmenuje zlepšování kvality životního prostředí.

Naprosto zásadní je však z hlediska této práce čl. 13 SFEU, který říká, že *„při stanovování a provádění politik Unie v oblastech zemědělství, rybolovu, dopravy, vnitřního trhu, výzkumu a technologického rozvoje a vesmíru zohledňují Unie a členské státy plně požadavky na dobré životní podmínky zvířat⁸⁸ jako vnímajících bytostí; přitom zohlední právní nebo správní předpisy a zvyklosti členských států spojené zejména s náboženskými obřady, kulturními tradicemi a regionálním dědictvím.“* Čl. 13 SFEU tedy integroval welfare zvířat do v něm taxativně uvedených politik EU⁸⁹.

Co se týče právní ochrany zvířat v lidské péči, což je kategorie, do níž se mimo jiné řadí i hospodářská zvířata, nalezneme základ úpravy této problematiky v čl. 38-44 SFEU, tedy v kapitole Zemědělství a rybolov (na rozdíl od úpravy ochrany volně žijících živočichů, která je řazena pod kapitolu Životní prostředí)⁹⁰. Důležité je ovšem zmínit, že ochrana

⁸⁶ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 164. ISBN 978-80-200-2317-9

⁸⁷ Konsolidovaná znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie Úř. věst. C 59, 7. 6. 2016, dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/1341/1342/html/index.cs.html>

⁸⁸ Ze sekundárních aktů obsahujících definice tohoto pojmu vyplývá, že se obvykle bude jednat o obratlovce. Viz. MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 168-169. ISBN 978-80-200-2317-9

⁸⁹ tamtéž

⁹⁰ tamtéž

zvířat nepatří mezi výlučné pravomoci Unie (s výjimkou zachování biologických mořských zdrojů v rámci společné rybářské politiky)⁹¹. Právně závazné akty mohou tedy ve věci ochrany hospodářských zvířat přijímat jak členské státy, tak Unie.

Joanna Swabe z Humane Society International/Europe⁹² upozorňuje v souvislosti se skutečností, že ochrana zvířat patří mezi sdílené pravomoci, ještě na význam uplatnění principu subsidiarity a proporcionality, zakotvených v čl. 5 odst. 3 a 4 Smlouvy o Evropské Unii (dále jen „SEU“).⁹³ Unie má v souladu se zásadou subsidiarity jednat pouze v případech, kdy cílů v rámci sdílené politiky nemůže být uspokojivě dosaženo členskými státy. Obsah ani forma takové činnosti pak na základě principu proporcionality nepřekročí rámec toho, co je nezbytné pro dosažení těchto cílů.

Relevantní sekundární legislativa Evropské unie v oblasti ochrany zvířat se dále dělí na směrnice a nařízení. Nařízení jsou na rozdíl od směrnic charakteristická přímou účinností ve všech členských státech Unie. Nařízení jsou tedy přímo závazná i pro fyzické a právnické osoby u nás.

Základním dokumentem týkajícím se ochrany hospodářských zvířat v právním řádu Evropské unie je směrnice Rady (EU) 98/58/ES ze dne 20. července 1998 o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely.⁹⁴ Tato směrnice sice poskytuje ochranu široce vymezenému spektru hospodářských zvířat, nicméně je formulována velice obecně,

⁹¹ tamtéž

⁹² SWABE, Joanna. *Successful advocacy for animals in the EU* [přednáška]. Praha: Konference o právech zvířat CARE, 14. 10. 2018.

V praxi mají tyto dva principy zásadní význam, kdy Unie například nemůže regulovat situaci opuštěných zvířat (která například v Bulharsku či Rumunsku představují zásadní problém), či regulovat lov nebo situaci zvířat ve sportu a zábavě. Pro ilustraci problematika býčích zápasů ve Španělsku, Francii a Portugalsku může být ze strany Unie ovlivněna pouze nepřímo, například odebráním dotací z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova.

⁹³ Konsolidovaná znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie Úř. věst. C 59, 7. 6. 2016, dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/1341/1342/html/index.cs.html>

⁹⁴ směrnice Rady (EU) 98/58/ES ze dne 20. července 1998 o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely

zastarale a faktická ochrana je na jejím podkladě zajištěna spíše sporadicky.⁹⁵ Hospodářská zvířata Evropské unie tak v zásadě můžeme dále dělit na ta, kterým je zaručena ochrana na základě jiné specifické směrnice (jako je tomu u kuřat chovaných na maso, nosnic a prasat a telat)⁹⁶ a na ty, kterým specifická ochrana ze strany evropské legislativy poskytnuta není, kam se řadí například králíci (kterých je v Evropské unii chováno jako hospodářských zvířat na 340 milionů), kachny (170 milionů v EU), kozy (10 milionů v EU), ovce (83 milionů v EU) atp.⁹⁷

Další odvětví, která upravuje sekundární legislativa EU, jsou recepce již výše zmíněných dohod z půdy Rady Evropy, týkají se ochrany zvířat při přepravě, ochraně zvířat při usmrcování, či dále nařízení týkající se kontroly dodržování právních předpisů o krmivech, či nařízení o ekologickém zemědělství, ke kterým s vrátím níže v této práci.⁹⁸ Relevantní jsou rovněž tzv. prováděcí rozhodnutí komise, například o minimálních požadavcích na sběr informací při inspekcích míst produkce, v nichž se chovají některá zvířata pro hospodářské účely.⁹⁹

Dálková přeprava zvířat v rámci EU i mimo ni, představuje jedno ze základních odvětví vyžadujících ochranu hospodářských zvířat proti týrání. Zvířata jsou v rámci dálkových cest vystavována značnému stresu a utrpení. Dle stanoviska Ústřední komise pro ochranu zvířat zvířata v rámci dálkových přeprav trpí především v důsledku nerealistických plánů cest, přeplňování kamionů, překračování maximální povolené délky cest, závad na

⁹⁵ str. 16 a 17 zprávy Evropské komise – Facts and figures on organic agriculture in the European Union z prosince 2016; dostupné na

http://ec.europa.eu/agriculture/rica/pdf/Organic_2016_web_new.pdf (dne 6.3.2019)

⁹⁶ směrnice Rady 2007/43/ES ze dne 28. června 2007 o minimálních pravidlech pro ochranu kuřat chovaných na maso; směrnice Rady 2008/120/ES ze dne 18. prosince 2008 o minimálních požadavcích pro ochranu prasat; směrnice Rady 2008/119/ES ze dne 18. prosince 2008 o minimálních požadavcích pro ochranu telat; směrnice Rady 1999/74/ES ze dne 19. července 1999, kterou se stanoví minimální požadavky na ochranu nosnic

⁹⁷ str. 49 zprávy Evropské komise – Facts and figures on organic agriculture in the European Union z prosince 2016; dostupné na

http://ec.europa.eu/agriculture/rica/pdf/Organic_2016_web_new.pdf (dne 6.3.2019)

⁹⁸ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 169. ISBN 978-80-200-2317-9

⁹⁹ Rozhodnutí komise (2006/778/ES), o minimálních požadavcích na sběr informací při inspekcích míst produkce, v nichž se chovají některá zvířata pro hospodářské účely.

systemech napájení a ventilace, nedostatečné zásoby vody a krmiva, neposkytnutí veterinární péče zraněným, nemocným či vyčerpaným zvířatům a znečištění v přepravních vozidlech.¹⁰⁰

Co se otázky ochrany hospodářských zvířat při přepravě týče, domnívám se, že absolutním základem je snížení těchto cest na minimum. Souhlasím s názorem odborné veřejnosti, že utrpení zvířat by jistě snížilo nahrazení přepravy živých zvířat přepravou jatečně opracovaných těl, případně již hotových živočišných produktů.¹⁰¹

Přestože pravidla pro dálkovou přepravu hospodářských zvířat se v rámci Evropské legislativy stále zpříšňují, každoročně počet takto přepravených zvířat roste. Domnívám se, že důvodem je ekonomická výhodnost tohoto postupu, a nedostatečná podpora krátkých dodavatelských řetězců. Jako řešení bych navrhovala zavedení vyšších cel či zvláštních poplatků v případě přeshraniční přepravy živých hospodářských zvířat, či naopak určité úlevy v případě přepravy jatečně opracovaných těl. Již brzy končí možnost dotací z fondů EU by dle mého názoru mohla být prodloužena ve věcech podpory lokální produkce a samozásobitelství.

Závěrem této subkapitoly bych ráda zmínila poslední Strategii Evropské komise týkající se ochrany a dobrých životních podmínek zvířat, která byla vydána pro období 2012-2015.¹⁰² V tomto dokumentu, který se zaměřuje na celkovou situaci životních podmínek zvířat v EU včetně zvířat hospodářských, Komise shledává jako základní nedostatek legislativy týkající se ochrany zvířat přílišnou obecnost ustanovení, která pak v praxi nemohou mít reálný přínos. Dále kritizuje, že některé požadavky se nevztahují na všechna zvířata, ale pouze na vybrané druhy a navrhuje stanovení obecných zásad, spíše než vydávání právních předpisů zaměřených na konkrétní dílčí problémy.¹⁰³

¹⁰⁰ Vyjádření ÚKOZ k přepravě hospodářských zvířat na dlouhé vzdálenosti ze dne 11.7.2017; dostupné na http://eagri.cz/public/web/file/541537/_2017Preprava_HZ_dlouha.pdf (dne 6.3.2019)

¹⁰¹ tamtéž

¹⁰² Strategie Evropské unie v oblasti ochrany a dobrých životních podmínek zvířat pro období 2012-2015, vydala Evropská komise v Bruselu 19. 1. 2012

¹⁰³ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 171. ISBN 978-80-200-2317-9

Loňský audit Evropského účetního dvora byl kromě přezkoumání dobrých životních podmínek zvířat zaměřen právě na revizi této Strategie EU. Ze zvláštní zprávy Evropského účetního dvora pak vyplývá, že za klíčový faktor zajištění vymáhání dobrých životních podmínek hospodářských zvířat je považováno posílení úředních kontrol v členských státech a zpřísnění udělování správních sankcí. Mezi nejčastější nedostatky odhalené v rámci tohoto auditu pak patří přetrvávání ustálené praxe uřezávání prasečích ocásků, výše zmíněná dálková přeprava zvířat, která přepravy nejsou schopna a porážky bez omráčení, případně užití nevhodné metody omráčení.¹⁰⁴

3.3 Dílčí závěr – mezinárodní a unijní právní úprava ochrany hospodářských zvířat proti týrání

V této kapitole jsem si vzala za cíl zprostředkovat vhled do nadnárodní právní úpravy týkající se ochrany práv hospodářských zvířat. Kromě výčtu relevantní legislativy jak z půdy Rady Evropy, tak z půdy Evropské unie, jsem v této kapitole alespoň krátce věnovala pozornost také aktuální situaci hospodářských zvířat v EU. Mimo jiné prostřednictvím údajů vyplývajících z auditu Evropského účetního dvora jsem se pokusila nastínit kontext, v jehož rámci se budu dále zabývat ochranou hospodářských zvířat proti týrání v České republice.

Dle mého názoru je více než zajímavé pozorovat souboj antagonicky působících zájmů v rámci Evropské unie, která, byť původně vznikla na podporu mezinárodního obchodu, nyní vyvíjí i činnost směřující k ochraně životního prostředí. Je však samozřejmé, že životní prostředí (jako celek, i jeho jednotlivé složky) je mezinárodním obchodem a s ním souvisejícím konzumerismem značně ohroženo.

Jak bylo zmíněno v této kapitole, ochrana zvířat v Evropské unii se opírá o čl. 13 SFEU, jež ve zkratce vyzývá k zohlednění požadavků dobrých životních podmínek zvířat. Ráda bych uzavřela, že dikce tohoto ustanovení je dle mého názoru zbytečně strohá a vágní. Zároveň jeho část za středníkem, která naopak zakotvuje zohlednění nejen právních a správních předpisů členských států, ale také zvyklostí členských států včetně kulturních a náboženských tradic, dle mého názoru fakticky eliminuje schopnost tohoto ustanovení zaručit zvířatům zvýšený stupeň ochrany.

¹⁰⁴ Zvláštní zpráva Evropského účetního dvora – Dobré životní podmínky zvířat v EU: překonání rozporu mezi ambiciózními cíli a praktickou realizací, ze dne 3. října 2018, str. 7

4 Ochrana hospodářských zvířat proti týrání v právním řádu České republiky

Základ právní ochrany hospodářských zvířat proti týrání představuje v českém právním řádu zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, který ve svém původním poměrně stručném znění, vstoupil v účinnost 27. května 1992. Od té doby zásadním způsobem nabyl na objemu, stejně tak jako byla upevněna pozice ochrany zvířat v českém právním řádu.

Z hlediska této práce je dále relevantní zákon č. 166/1992 Sb., o veterinární péči, který stanoví další požadavky na chov a zdraví zvířat a na živočišné produkty z hlediska veterinární péče, stejně jako působnost a pravomoc orgánů vykonávajících státní správu v této oblasti. Pravidla pro šlechtění a plemenitbu některých druhů hospodářských zvířat nalezneme v takzvaném plemenářském zákoně, tedy zákoně č. 154/2000 Sb.¹⁰⁵ Tento zákon krom jiného také upravuje označování některých hospodářských zvířat (například turů či koní) a vedení jejich evidence, což jsou instituty v praxi umožňující identifikaci příslušného chovatele, a tedy reálné vymození zákonem uložených povinností, případně uložení určité sankce za porušení těchto povinností.

V neposlední řadě je pak dobré zmínit zákony týkající se těch lidských činností, ve kterých sice primárně nejde o ochranu zvířat, ale jedná se o ekonomické aktivity, které jsou s ochranou zvířat v úzkém vztahu. Typicky se pak bude jednat o rybářství (které upravuje zákon č. 99/2004 Sb., o rybářství) nebo o myslivost (jejíž úpravu přináší zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti).¹⁰⁶

Sílicí význam ochrany zvířat lze kromě znatelné rozsahové expanze zákona na ochranu zvířat proti týrání rovněž vyzorovat ze změny právního statusu zvířete v novém občanském zákoníku a ze zvýšení jejich trestněprávní ochrany.¹⁰⁷ Všem těmto bodům bych se ráda věnovala v této kapitole, kterou navíc rozšířím i shrnutí právní úpravy

¹⁰⁵ Zákon č. 154/2000 Sb., o šlechtění, plemenitbě, evidenci hospodářských zvířat a změně některých souvisejících zákonů (plemenářský zákon).

¹⁰⁶ DAMOHORSKÝ, M. a kol. Právo životního prostředí. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 387-392. ISBN 978-80-7400-338-7. Širší přehled právních předpisů týkajících se ochrany zvířat je možné dohledat vždy v nejnovějším Programu ochrany zvířat Státní veterinární správy.

¹⁰⁷ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 303. ISBN 978-80-200-2317-9

ekologického zemědělství, přehled institucionálního zajištění ochrany hospodářských zvířat a o pohled do aktuální situace ochrany hospodářských zvířat proti týrání v České republice.

4.1 Zákon na ochranu zvířat proti týrání

Zákon na ochranu zvířat proti týrání stanoví již ve svém § 2 velmi jasně „zakazuje se týrání zvířat“, v odstavci 2 stejného ustanovení pak zákonodárce doplnil i zákaz všech forem propagace týrání zvířat.¹⁰⁸ Výčet jednání, která zákon považuje za týrání, pak nalezneme v § 4 tohoto zákona a je poměrně vyčerpávající, překvapivě ve výčtu ovšem nenalezneme hromadění zvířat, které ale v praxi představuje závažný problém.¹⁰⁹ Je nutné nicméně podotknout, že se nejedná o taxativní výčet, neboť poslední odstavec tohoto ustanovení stanoví, že za týrání se rovněž považuje „jiné tímto zákonem zakázané jednání, v jehož důsledku dojde k utrpení zvířete“.¹¹⁰

Následující odstavce §4 naopak jmenují činnosti, které se za týrání nepovažují, byť by naplňovali znaky uvedené v odstavci prvním tohoto paragrafu. Jsou jimi „činnosti spojené s naléhavou potřebou záchrany života zvířat nebo lidí v naléhavých situacích záchranných prací“, dále „činnosti prováděné podle schváleného projektu pokusů“ a konečně „výchova, výcvik a použití zvířete (...) ozbrojenými silami“ stejně tak ovšem i poněkud diskutabilní „výchova a výcvik psů prováděné chovatelskými sdruženími nebo organizacemi v rámci zájmové činnosti“.¹¹¹

Další zcela zásadní, a opět poměrně pregnantně vyjádřené ustanovení, nalezneme v § 5¹¹² zákona na ochranu zvířat proti týrání, který ve svém prvním odstavci stanoví, že „nikdo nesmí bez důvodu usmrtit zvíře“ a následně v odstavci druhém poskytuje zdánlivě taxativní výčet důvodů k usmrcení zvířete, který je doplněn pouze možností usmrtit zvíře za účelem provedení zvláštního opatření nařízení snížit počet zvířat (jak vyplývá z § 28

¹⁰⁸ §2 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

¹⁰⁹ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 321. ISBN 978-80-200-2317-9

¹¹⁰ §4 odst. 1 písm. w) zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

¹¹¹ §4 odst. 2,3 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

¹¹² §5 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

odst.1 písm. b téhož zákona, viz. níže)¹¹³. Explicitně je navíc nově v odst. 7 § 5 tohoto zákona stanoven zákaz „*chovu a usmrcování zvířat výhradně nebo převážně za účelem získání kožešin.*“

Zákaz usmrtit zvíře bez zákonného důvodu je obecně považován za demonstraci názoru zákonodárce, že zvíře jako živý tvor má hodnotu samo o sobě, bez ohledu na svůj užitek pro člověka, kterému se zakazuje zvířata svévolně zabíjet.¹¹⁴ Výčet zákonných důvodů usmrcení zvířete, který ovšem následuje bezprostředně poté, je natolik široký, že panují debaty o tom, zdali celý první odstavec není pouze alibistickou proklamací.¹¹⁵

Co se týče způsobů usmrcení zvířete, z definice utracení dovozujeme, že pokud již máme zákonný důvod k usmrcení zvířete, musí k němu dojít pokud možno rychle a bezbolestně. Seznam zakázaných metod usmrcení (jakými je například ubití, ubodání, vyhladovění atp.) pak nalezneme v § 5 odst. 5 téhož zákona.¹¹⁶ Jak zákaz usmrcení bez důvodu, tak zákaz použití zakázané metody se vztahuje nejen na chovatele, ale plošně na všechny fyzické i právnické osoby a rovněž na všechna zvířata (míněno obratlovce) bez ohledu na jejich zařazení do příslušné kategorie.¹¹⁷

Zvláštní druh usmrcení zvířete představuje porážení zvířat, kterým se dle § 3 písm. o)¹¹⁸ téhož zákona rozumí „*usmrcení jatečního zvířete za účelem využití jeho produktů*“. K porážení zvířete, stejně jako obecně k usmrcení zvířete, vyžaduje zákon zvláštní odbornou způsobilost. Úpravu problematiky usmrcování hospodářských zvířat při porážení nalezneme roztroušenou jak na evropské, tak na české úrovni.

Z hlediska práva EU jsou patrně nejzásadnější přímo aplikovatelná nařízení č. 1099/2009 o ochraně zvířat při usmrcování a nařízení č. 853/2004 Sb., kterým se

¹¹³ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 322-324. ISBN 978-80-200-2317-9

¹¹⁴ tamtéž

¹¹⁵ tamtéž

¹¹⁶ tamtéž

¹¹⁷ tamtéž

¹¹⁸ §3 písm. o) zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

stanoví zvláštní hygienická pravidla pro potraviny živočišného původu.¹¹⁹ Co se týče tuzemské legislativy, základ představuje jednak zde široce zmiňovaný zákon na ochranu zvířat proti týrání (především jeho část druhá), dále ovšem také zákon č. 166/1999 Sb., tzv. veterinární zákon.

Na podzákonné úrovni se pak úprava ochrany hospodářských zvířat při usmrcování opírá o prováděcí vyhlášku ministerstva zemědělství č. 418/2012 Sb., o ochraně zvířat při usmrcování.¹²⁰

Povinnost zvířata (včetně hospodářských zvířat) netýrat, stejně jako zákaz usmrtit zvíře bez důvodu, patří mezi požadavky, které zákonodárce ukládá každému, bez ohledu na to, o jakou osobu se jedná a jaký vztah k danému zvířeti má. Většinu povinností týkajících se zvířete ovšem nese chovatel, jakožto „základní odpovědná osoba“.¹²¹ Ze zákona na ochranu zvířat proti týrání (případně z příslušné legislativy EU) plynou pro všechny chovatele zejména povinnosti týkající se prostředí a podmínek, v němž je zvíře chováno, povinnosti při přepravě zvířete a dále povinnosti spočívající v zákazu zvíře opustit či v zákazu provádět mu bolestivé zákroky (bez znečitlivění odborně způsobilou osobou).¹²²

Nad rámec těchto obecných povinností, stanoví zákon na ochranu zvířat proti týrání (ve svých paragrafech 9-12) a veterinární zákon zvláštní povinnosti pro chovatele hospodářských zvířat. Jedná se o celou sérii příkazů a zákazů (například zákazu chovat zvíře v izolaci, ale naopak i chovat zvíře v příliš velkých skupinách; nebo zákazu chovat zvíře v trvalé tmě, stejně tak jako neposkytnout zvířeti odpočinek od umělého osvětlení atp.¹²³), které obecně vyjádřeno mají zvířeti zajistit „*uspokojení jeho fyziologických a etologických potřeb vždy s ohledem na druh, stupeň vývoje, adaptaci a domestikaci.*“¹²⁴

¹¹⁹ nařízení Rady (ES) č. 1099/2009 ze dne 24. září 2009 o ochraně zvířat při usmrcování a nařízení Evropského Parlamentu a Rady (ES) č. 853/2004 ze dne 29. dubna 2004., kterým se stanoví zvláštní hygienická pravidla pro potraviny živočišného původu

¹²⁰ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 325. ISBN 978-80-200-2317-9

¹²¹ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 327-328. ISBN 978-80-200-2317-9

¹²² tamtéž

¹²³ §9 odst. 1, písm. b) c) zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

¹²⁴ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 329. ISBN 978-80-200-2317-9

Tyto obecně vyjádřené požadavky pak v podobě tzv. minimálních standardů chovu konkretizují prováděcí předpisy, především pak vyhlášky Ministerstva zemědělství.¹²⁵

4.2 Právní úprava ekologického zemědělství

Určitý nadstandard co do welfare hospodářských zvířat představuje v našich právních podmínkách takzvané ekologické zemědělství. Jedná se o odvětví, které reaguje jednak na otázku postavení hospodářských zvířat, jednak na otázku zmírnění ekologických dopadů živočišné výroby na životní prostředí. V současnosti je splnění podmínek, podmiňující možnost chovatelů označovat své produkty jako „bio“, fakultativní, nicméně ekologické zemědělství představuje určitý ideál, ke kterému by podmínky veškerých velkochovů dlouhodobě mohly směřovat.

Od počátků ekologického zemědělství u nás v roce 1990, kdy v České republice existovaly tři ekofarmy, jsme, nutno říci, ušli dlouhou cestu. Dle statistických údajů z roku 2017 existuje v tuzemsku 4399 ekofarem, zabírajících zhruba 12 % z celkové výměry zemědělského půdního fondu.¹²⁶ Za nárůstem ekologického zemědělství u nás stojí jednak státní dotace, ale také rostoucí zájem o biopotraviny, přičemž dle tiskové zprávy Ústavu zemědělské ekonomiky a informací spotřeba biopotravin v České republice vzrostla v roce 2018 nejvíce od roku 2008 a to o 13,5 % ročně.¹²⁷ Osobně zde vidím ohromný potenciál tlaku, kterým jako spotřebitelé můžeme na živočišnou výrobu působit.

Právní úprava ekologického zemědělství u nás je v současnosti zajištěna přímou aplikací evropského nařízení č. 834/2007 ze dne 28. června 2007, o ekologické produkci a označování ekologických produktů, na něž navazuje český zákon č. 242/200 Sb., o ekologickém zemědělství. Významná je také vyhláška Ministerstva zemědělství č. 16/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ekologickém zemědělství a která stanovuje, která zvířata je možné v ekologickém zemědělství chovat.

¹²⁵ tamtéž

¹²⁶ Statistická šetření ekologického zemědělství - základní statistické údaje (2017), vydal Ústav zemědělské ekonomiky a informací v Praze v září 2018, pod zn. TÚ 4212/2018, str.12

¹²⁷ Tisková zpráva ústavu zemědělské ekonomiky a informací z 18. 4. 2018 dostupné na webovém stránce http://eagri.cz/public/web/mze/tiskovy-servis/tiskove-zpravy/x2018_spotreba-biopotravin-v-ceske-republice.html dne 29. 1. 2019

Jsou jimi dle § 2 této vyhlášky - „skot, koně, prasata, ovce, kozy, králíci, drůbež, ryby a střeoevropské ekotypy včely medonosné“.¹²⁸

Aby výsledný produkt mohl nést označení „bio“, stanovují tyto předpisy (a příslušné prováděcí předpisy Evropské komise a ministerstva zemědělství) značné množství požadavků směřujících k zajištění přirozených postupů v zemědělství a minimalizaci chemických vstupů.

Relevantní z hlediska této práce jsou především požadavky na podporu přirozené imunologické obrany zvířete, krmení zvířat ekologickým krmivem přednostně z vlastního podniku, zajištění stálého přístupu na otevřená prostranství, spojeného s přirozeným pohybem i krmením, preference krmení mláďat mateřským mlékem a tak podobně. Za jedno z interpretačních pravidel celého nařízení můžeme považovat cíl minimalizovat „jakékoli utrpení, bolesti a strádání (...) během celého života zvířete, a to i během porážky“¹²⁹, jakožto nezbytnou součást zajištění dobrých životních podmínek zvířat. Další pravidla, blíže specifikovaná prostřednictvím prováděcího nařízení, se týkají počtu chovaných zvířat, což je celospolečensky aktuálně velice diskutované téma.

Oblast ekologického zemědělství však brzy čekají změny, neboť bylo na unijní půdě přijato nové nařízení z roku 2018, které vstoupí v platnost v roce 2021 a nahradí výše zmíněné aktuálně platné nařízení č. 834/2007. Nové nařízení si krom jiného bere za cíl omezit využívání výjimek z ekologických pravidel, či rozšíření skupiny zvířat, které jsou regulovány přímo evropským nařízením například o jelenovité, králíky a drůbež, tedy skupiny, které jsou dnes regulované pouze na národní úrovni. I nadále východiskem úpravy zůstává „dodržování vysoké úrovně dobrých životních podmínek zvířat při respektování jejich druhově specifických potřeb.“¹³⁰

¹²⁸ §2 vyhlášky č. 16/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ekologickém zemědělství

¹²⁹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/848 ze dne 30. května 2018 o ekologické produkci a označování ekologických produktů; Příloha II Podrobná pravidla produkce, Část II. Pravidla živočišné výroby 1.7.7

¹³⁰ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/848 ze dne 30. května 2018 o ekologické produkci a označování ekologických produktů, čl. 5, písm. j)

Jak bylo naznačeno výše, z pravidel ekologického zemědělství je možné udělit výjimky, které představují v praxi ochrany hospodářský zvířat skutečně jisté úskalí. K tomuto problému se v minulosti ve svém stanovisku¹³¹ vyjádřila i Ústřední komise pro ochranu zvířat jakožto poradní orgán ministra zemědělství. Ve své zprávě se komise vyjadřuje k nadužívání praxe odrohování skotu a kupírování ocásků ovcí, či kastrace samců v ekologickém zemědělství a shledává je jako nedodržení požadavků stanovených evropským nařízením.

Pokud jsou tyto procedury prováděny bez analgetik, jsou pro zvířata značně bolestivá. Přestože v aktuálním legislativním prostředí k nim přistupovat na základě udělené výjimky lze, je otazné, do jaké míry je nadužívání takového postupu stále v souladu s cíli ekologického zemědělství, či do jaké míry spíše svědčí o ekonomické motivaci farmářů. Věřím, že stát může a má podporovat zvýšení počtu kvalifikovaných zemědělců, stejně jako iniciativ směřujících k obnově původních postupů v zemědělství, k čemuž se blíže vrátím v závěru této práce.

V neposlední řadě je základním rozdílem mezi ekologickým a běžným zemědělstvím způsob kontroly ekologických podnikatelů. Jedná se o kombinaci klasické státní kontroly (tato pravomoc dle § 28 zákona o ekologickém zemědělství¹³² přísluší ministerstvu, které jej vykonává prostřednictvím Ústředního kontrolního a zkušebního zemědělského ústavu) a kontroly ze strany Ministerstvem zemědělství pověřené kontrolní organizace, s níž musí mít každá osoba podnikající v ekologickém zemědělství uzavřenou smlouvu (a to dokonce dříve než podnikající subjekt podá žádost o registraci u Ministerstva zemědělství¹³³).

Závěrem této subkapitoly bych se nyní ráda vrátila k požadavkům ekologického zemědělství jako ideálu, ke kterému by podmínky chovu hospodářských zvířat mohly směřovat. Autoři knihy *Ochrana zvířat v právu* se domnívají, že by plošné zavedení

¹³¹ Stanovisko ÚKOZ k provádění některých úkonů u zvířat, chovaných v režimu ekologického zemědělství, bez vhodné anestézie či analgetik ze dne 27. 2. 2015; dostupné na http://eagri.cz/public/web/file/367649/Ekol_zem_anestezie.pdf (dne 6. 3. 2019)

¹³² §28 zákona č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství

¹³³ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 438-440. ISBN 978-80-200-2317-9

požadavků ekologických chovů zaprvé vedlo k zněkolikanásobení cen potravin, případně k zatížení veřejného rozpočtů zvýšenými dotacemi zemědělcům. Zadruhé tito autoři varují, že i kdyby se Česká republika samostatně rozhodla zpřísnit pravidla chovů, došlo by za současných podmínek celosvětově propojené ekonomiky k pouhému přesunu produkce do států s mírnější úpravou.¹³⁴

K prvnímu bodu se domnívám, že blaho hospodářských zvířat představuje morálně natolik zásadní téma, že by zvýšení cen potravin či zatížení státního rozpočtu nemělo hrát rozhodující roli. Zvláště pak uvážíme-li, že dnes více lidí celosvětově (nejen ve vyspělých státech) zemře ročně na obezitu, než v důsledku hladu,¹³⁵ přičemž v pozadí obezity a dalších civilizačních chorob (jakými jsou například kardiovaskulární onemocnění, či cukrovka) stojí dle odborníků právě zvýšená spotřeba (především pak červeného) masa.¹³⁶ Ze statistik rovněž vyplývá, že chronická onemocnění, u nichž je základní příčinou právě obezita, způsobila ve světě 60 % z 56,5 milionů hlášených úmrtí, a že v České republice je nadváhou postižena zhruba čtvrtina všech žen a mužů¹³⁷.

Odpověď na druhý bod kritiky pak přináší novela nařízení o ekologickém zemědělství, která nově stanoví nutnost všech bioproduktů z neevropských států splňovat totožné (a nikoli pouze obdobné) podmínky, jaké jsou stanoveny pro evropské podnikatele v ekologickém zemědělství. Domnívám se tedy, že standardy ekologického zemědělství skutečně jsou reálně plošně rozšiřitelné, bude-li k tomu příznivé společenské klima.

4.3 Deliktní odpovědnost a ochrana hospodářských zvířat proti týrání

Delikty jakožto protiprávní jednání můžeme dále dělit na správní delikty, tedy přestupky a na trestné činy. Obě tyto kategorie spadají do oblasti veřejného práva, nicméně úpravu správního trestání nalezneme v oblasti správního práva (na obecné

¹³⁴ tamtéž

¹³⁵ HARARI, Yuval Noah. *Homo deus: stručné dějiny zítřka*. Praha: LEDA, 2017, s. 16. ISBN 978-80-733-5502-9.

Harari ve své knize píše : „Na světě je 850 milionů podvyživených, ale 2,1 miliardy obyvatel trpí nadváhou (2014) a očekává se, že do roku 2030 to bude každý druhý člověk. Milion lidí zemřelo hladem v roce 2010, na obezitu třikrát tolik.“

¹³⁶ CHAPOUTHIER, Geogres. *Zvířecí práva*. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2013, s. 85. ISBN 978-80-7387-607-4.

¹³⁷ Informace pochází z webových stránek Státního zdravotního ústavu; <http://www.szu.cz/tema/prevence/nadvaha-a-obezita> (dostupné dne 20. 1. 2019)

rovině v zákoně č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich; konkrétní přestupky jsou pak jmenovány v jednotlivých zákonech viz. níže), zatímco úpravu soudního trestání bychom našli v trestním zákoníku (tedy zákoně č. 40/2009 Sb.). Nutno ovšem říct, že přijetím výše zmíněného nového přestupkového zákona se úprava správních deliktů zásadním způsobem přiblížila úpravě trestněprávní (například co do úpravy okolností vylučujících protiprávnost, úpravy pokračování v přestupku, přestupků hromadných a trvajících atp.)¹³⁸.

4.3.1 Správní odpovědnost na úseku ochrany hospodářských zvířat proti týrání

Dle § 5 zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich ¹³⁹ je přestupkem „společensky škodlivých protiprávní čin, který je v zákoně za přestupek výslovně označen a který vykazuje znaky stanovené zákonem, nejde-li o trestný čin“. Hovoříme-li o přestupcích vztahujících se k týrání zvířat, nalezneme skutkové podstaty těchto přestupků v části sedmé zákona na ochranu zvířat proti týrání. Další relevantní přestupky v oblasti ochrany hospodářských zvířat však najdeme i v jiných zákonech, v kontextu této diplomové práce pak především v hlavě desáté veterinárního zákona.

Přestupky můžeme dále dělit na přestupky fyzických osob a přestupky právnických osob, případně podnikajících fyzických osob. Některých přestupků (například týrání zvířete, utýrání zvířete, výrobení, dovozu či prodeje čelistové nebo lepící pasti atd.) se může dopustit kdokoli, naproti tomu jiné přestupky může spáchat pouze osoba, která je chovatelem (typicky nedodržení minimální standardy pro chov hospodářských zvířat).¹⁴⁰

Řízení o přestupcích vedou a sankce za tyto přestupky ukládají obecní úřady obcí s rozšířenou působností, s výjimkou případů, kdy se jedná o nesplnění povinnosti stanovené na základě zákona na ochranu zvířat proti týrání obecně závaznou vyhláškou obce. V takových případech přestupek projednává obec.¹⁴¹ Odborné otázky související se spácháním přestupku ovšem nemohou orgány obce posuzovat samostatně, ale mají povinnost vyžádat si odborné vyjádření krajské veterinární správy, které je pro řízení

¹³⁸ Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

¹³⁹ §5 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

¹⁴⁰ §27 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

¹⁴¹ §28 odst. 2 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

závazné.¹⁴² Toto uspořádání má ovšem zásadní (a nutno říci často negativní) vliv na efektivitu prosazování správní odpovědnosti na úseku ochrany hospodářských zvířat, neboť vyžaduje spolupráci obou zúčastněných orgánů. Dlouhodobě se tedy uvažuje o možném přesunutí kompetencí vedení správního řízení na orgány veterinární správy, čímž by došlo ke sjednocení výkonu dozoru a kontroly se správním trestáním.¹⁴³ K dnešnímu dni však k této změně nedošlo.

Blíže se otázkou závazných stanovisek zabývá judikatura, z níž plyne, že závazná stanoviska vydává Státní veterinární správa co do odborných závěrů k projednávané věci, nikoli co do jejího právního posouzení. Obsahuje-li závazné stanovisko právní posouzení projednávané věci, hledí se na tuto jeho část, jako by nebyla.¹⁴⁴ Z judikatury Nejvyššího správního soudu dále vyplývá, že „není na místě zacházet se závaznými stanovisky „jako s bariérou“ vylučující jakékoli námitky, a protože samy o sobě jako subsumované správní akty nezakládají překážku věci rozhodnuté a nezasahují do právní sféry subjektů, mohou být přehodnocena, doplněna na základě doplněných podkladů.“¹⁴⁵ Role závazných stanovisek v rámci přestupkových řízení je nicméně zásadní.

Za nejzávažnější správní delikty na úseku ochrany zvířat proti týrání obecně lze uložit pokutu až do výše 500 000 Kč, což je nejpřísnější peněžitý trest v oblasti přestupků. Zařazením ochrany zvířat do této nejpřísněji sankcionované kategorie přestupků zákonodárce projevuje svůj záměr včlenit ochranu zvířat před týráním mezi nejdůležitější veřejné zájmy.¹⁴⁶ Spolu s pokutou může být za přestupky v této oblasti uložen také zákaz činnosti, propadnutí zvířete, či zákaz chovu zvířat až na 5 let.¹⁴⁷

Paralelně k výše jmenovaným správním sankcím mohou být na úseku ochrany zvířat proti týrání ukládány takzvaná zvláštní opatření. Jedná se buď o preventivní, či nápravné

¹⁴² §24a odst. 5, zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

¹⁴³ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 381. ISBN 978-80-200-2317-9

¹⁴⁴ rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 16.08.2011, čj. 51 A 21/2010 - 49

¹⁴⁵ rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 12. 2008, č. j. 1 As 68/2008-126, publ. ve Sb. NSS č. 1786/2009

¹⁴⁶ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 321. ISBN 978-80-200-2317-9

¹⁴⁷ §27 odst. 13, zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

prostředky, které v kontrastu k správním sankcím nelze vnímat jako tresty, a které lze uložit souběžně s nimi.¹⁴⁸

Zvláštní opatření, která na návrh krajské veterinární správy ukládá obecní úřad obce s rozšířenou působností správním rozhodnutím, jsou vyjmenována v § 28a odst.1 zákona na ochranu zvířat proti týrání a jsou jimi nařízení k – umístění zvířete do náhradní péče, snížení počtu zvířat, pozastavení činnosti, při které dochází k týrání zvířat, utracení zvířete a umožnění provádění péče o zvíře jinou osobou. S výjimkou odvolání proti nařízení ke snížení počtu zvířat a utracení zvířete, nemají odvolání proti výše jmenovaným rozhodnutím odkladný účinek.¹⁴⁹

Obecní úřad obce s rozšířenou působností může dále dle § 28c téhož zákona rozhodnutím nařídit tzv. předběžnou náhradní péči o týrané zvíře, a to lze-li ve správním řízení očekávat propadnutí zvířete, zabránění zvířete či rozhodnutí o umístění zvířete do náhradní péče. Rozhodnutí o předběžné náhradní péči může být prvním úkonem ve věci.¹⁵⁰ Je zajímavé, že z dikce příslušného ustanovení výslovně neplyne požadavek předchozího návrhu krajské veterinární správy. Výklad Ministerstva zemědělství k problematice zvláštních opatření ovšem uvádí, že požadavek očekávání propadnutí zvířete, zabránění zvířete či rozhodnutí o umístění zvířete do náhradní péče musí být opodstatněný a bude zpravidla vyplývat právě z návrhu krajské veterinární správy.¹⁵¹

Ke zvláštnímu opatření náhradní péče ani k institutu předběžné náhradní péče ovšem v praxi není přistupováno příliš často. Důvodem je obava obecních úřadů s obcí s rozšířenou působností z potenciální finanční zátěže. K tomu doplním, že aktuálně již existuje návrh Ministerstva zemědělství na novelu zákona na ochranu zvířat proti týrání

¹⁴⁸ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 387. ISBN 978-80-200-2317-9

¹⁴⁹ §28a odst. 1 a 2, zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

¹⁵⁰ §28c zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

¹⁵¹ Str. 22 výkladu Ministerstva zemědělství k problematice zvláštního opatření; sp.zn.1OZ1958/2017-17214

z roku 2018¹⁵², který by měl zákon upravit tak, aby obce častěji týraná zvířata do předběžné náhradní péče nebo do náhradní péče umísťovaly.

Specifický institut představuje závazný pokyn k odstranění zjištěných nedostatků, který je zakotven v § 22 odst.1 písm. l), zákona na ochranu zvířat proti týrání.¹⁵³ Dle výkladu Ministerstva zemědělství¹⁵⁴ k této problematice, se tento institut uplatní zejména v případech, kdy týrání zvířat u jednoho chovatele nedosahuje takové intenzity, aby krajská veterinární správa podala podnět obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností k vydání zvláštního opatření. K odstranění závadného stavu má tedy krajská veterinární správa k dispozici nástroj závazného pokynu k odstranění nedostatků, který vydává samostatně ve správním řízení, nezávisle na obecním úřadu obce s rozšířenou působností. Odvolacím orgánem je Ústřední správa Státní veterinární správy.

Co se problematiky zvláštních opatření týče, je nezbytné podotknout, že spolu se zahájením správního řízení o zvláštním opatření, obec s rozšířenou působností vždy musí zahájit i řízení o správním deliktu (s výjimkou případu, kdy je zahájeno trestní řízení)¹⁵⁵. Z § 28a odst. 7 zákona na ochranu zvířat proti týrání dále plyne, že zvláštní opatření nemohou být uplatněna, pokud správní delikt není dostatečně závažný, přesněji pokud má být za daný přestupek uložena pokuta při dolní hranici sazby za něj stanovené¹⁵⁶. V takovýchto případech by tedy patrně došlo pouze k uložení již výše zmíněného závazného pokynu k odstranění zjištěných nedostatků.

Posledním bodem, kterému bych ráda věnovala pozornost, než přejdu do oblasti trestního práva, je otázka oprávnění zaměstnanců orgánu ochrany zvířat ke vstupu do objektů, v nichž je hospodářské zvíře chováno (či v nichž je prováděna obchodní činnost se zvířaty, v nichž jsou zvířata usmrcována atp.). Každý chovatel má dle § 25 odst. 2

¹⁵² Informace z webové stránky Ministerstva zemědělství [http://eagri.cz/public/web/mze/legislativa/pripravovana-legislativa/navrhy-zakonu-pripravovane-mze/ prezentace cz mze legislativa pripravovana-legislativa navrhy-zakonu-pripravovane-mze navrh-novely-zakona-c-246-1992-sb.html](http://eagri.cz/public/web/mze/legislativa/pripravovana-legislativa/navrhy-zakonu-pripravovane-mze/prezentace_cz_mze_legislativa_pripravovana-legislativa_navrhy-zakonu-pripravovane-mze_navrh-novely-zakona-c-246-1992-sb.html) (dostupná dne 1.3.2018)

§22 odst.1 písm. l), zákona na ochranu zvířat proti týrání.¹⁵³

¹⁵⁴ Str. 5 a 6 výkladu Ministerstva zemědělství k problematice zvláštního opatření; sp.zn.1OZ1958/2017-17214

¹⁵⁵ §28a odst. 7 zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

¹⁵⁶ Výklad Ministerstva zemědělství k problematice zvláštního opatření; sp.zn.1OZ1958/2017-17214, str. 5 a 6

zákona na ochranu zvířat proti týrání povinnost umožnit zaměstnancům orgánu ochrany zvířat vstup do výše zmíněných prostor, případně zvíře na požádání předvést¹⁵⁷. Porušení této povinnosti je klasifikováno jako přešůpek, za něž lze dle stávající právní úpravy uložit pokutu do výše 50 000 Kč,¹⁵⁸ nicméně zaměstnanec orgánu ochrany zvířat nemůže přes odpor chovatele, ani bez jeho vědomí, do objektu vstoupit.

Situace, kdy chovatel není přítomen, či odpírá vstup zaměstnance orgánu ochrany zvířat do objektu, o němž existuje podezření, že se v něm nachází týrané hospodářské zvíře, je zvláště problematická, má-li předmětný objekt charakter obydlí. V takovém případě se totiž zájem na ochraně zvířete dostává do rozporu s ústavně zaručeným právem na nedotknutelnost obydlí, které se opírá o čl. 12 Listiny základních práv a svobod¹⁵⁹.

Dle současné právní úpravy má příslušník Policie ČR oprávnění vstoupit do objektu (má-li důvodné podezření, že se v něm nachází týrané zvíře), nicméně pouze pokud je daný objekt charakterizován jako pozemek (nikoli však například oplocená zahrada nebo dvorek, která jsou již řazena pod pojem obydlí), či tzv. jiný prostor (opět nikoli například garáž či kancelář).¹⁶⁰ Právníomoci příslušníků Policie ČR při ochraně práv zvířat jsou tedy, nutno přiznat, značně okleštěné. Ke vstupu do jakýchkoli prostor (tedy i obydlí) má policista přístup pouze pokud týrání zvířete dosáhne takové intenzity, že bude klasifikováno jako trestný čin a tedy se bude jednat o závažné ohrožení veřejného pořádku a bezpečnosti.¹⁶¹

4.3.2 Trestní odpovědnost na úseku ochrany hospodářských zvířat proti týrání

Trestné činy jsou ve srovnání s přešůpkami charakteristické krom jiného vyšší společenskou závažností. Trestněprávní koncovka právní ochrany zvířat je v našem právním řádu zakotvena v hlavě osmé zvláštní části trestního zákoníku¹⁶², nesoucí název

¹⁵⁷ §25 odst. 2 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

¹⁵⁸ §27 odst. 1 písm o) a §27 odst. 12, písm c) zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

¹⁵⁹ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 383-384. ISBN 978-80-200-2317-9

¹⁶⁰ tamtéž

¹⁶¹ tamtéž

¹⁶² Hlava 8, část 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Trestné činy proti životnímu prostředí. Jedná se o trestné činy § 302, 303, 304 a 306 tohoto zákona, jmenovitě tedy Týrání zvířat, Zanedbání péče o zvíře z nedbalosti, Pytláctví a Šíření nakažlivé nemoci zvířat. V Příloze 1 této diplomové práce rovněž přikládám graf znázorňující vývoj počtu fyzických osob trestaných za trestné činy související s týráním zvířat v České republice od roku 1992 do současnosti.

Z našeho hlediska se jako nejvíce relevantní trestný čin jeví samozřejmě Týrání zvířat, zakotvený v § 302 trestního zákoníku¹⁶³, jehož skutková podstata spočívá v týrání zvířete zvláště surovým nebo trýznivým způsobem, případně v týrání zvířete surovým nebo trýznivým způsobem veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném. Za takovéto jednání hrozí pachateli trest odnětí svobody až na dvě léta (případně zákaz činnosti či propadnutí věci).

Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta může být pachatel potrestán, pokud byl za výše uvedený čin v posledních třech letech odsouzen či potrestán (zde je ovšem nutné podotknout, že zákonodárce má na mysli pouze recidivu trestní a potrestání za přestupek naplnění této podmínky nepředstavuje), či pokud jím týranému zvířeti způsobil trvalé následky na zdraví, nebo smrt. Konečně odnětím svobody na jeden rok až pět let hrozí pachateli, který výše uvedený čin spáchá na větším počtu zvířat.

Objektem trestného činu týrání zvířat je zájem společnosti na ochraně zvířat, přičemž autoři knihy *Ochrana zvířat v právu* vykládají pojem týrání zvířete jako „*takové protiprávní jednání pachatele, ať již ve formě konání nebo opominutí konat, které směřuje vůči zvířeti obratlovci, a působí zvířeti jisté škodlivé následky vnímané zvířetem jako bolest, utrpení, či jej poškozují nebo zraňuje.*“¹⁶⁴ Jelikož pojem týrání zvířete, ani pojem zvířete samotného, není v trestním zákoníku definován, čerpají výše citovaní autoři ze zákona na ochranu zvířat proti týrání.

Je ovšem zcela zásadní podtrhnout, že k naplnění skutkové podstaty trestného činu týrání zvířat nepostačí samotné týrání zvířete, ovšem toto týrání musí být buďto „zvláště

¹⁶³ §302 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹⁶⁴ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 404-405. ISBN 978-80-200-2317-9

trýznivé“ nebo „zvlášť surové“; nebo trýznivé či surové kumulativně spolu s naplněním podmínky, že bude provedeno veřejně, či na místě veřejnosti přístupné.

Nyní se zaměřím na výklad jednotlivých částí tohoto ustanovení. Pokud jde o „zvlášť surový nebo trýznivý způsob týrání“, k výkladu tohoto pojmu se vyjádřil ve své judikatuře Nejvyšší soud. Za takový způsob je dle mínění Nejvyššího soudu třeba považovat „*takové jednání, které je nejen podle § 4 odst. 1 zákona na ochranu zvířat charakterizované jako týrání, ale které se rovněž výrazněji vymyká běžným případům a je spojeno s vyšší mírou bolesti, utrpení nebo příkoří týraného zvířete.*“¹⁶⁵ Z judikatury dále vyplývá, že v praxi se soudy přikloní k naplnění této podmínky zvláště při vysoké intenzitě týrání, delší době, po kterou trvá, dále v případech, kdy k týrání dochází opakovaně, případně když se pachatel dopustí více různých způsobů týrání uvedených v § 4 odst. 1 zákona na ochranu zvířat.

Pojem „veřejně“ je definován přímo trestním zákoníkem a to v jeho § 117, který jej ve svém písm. b) vykládá jako trestný čin spáchaný „*před nejméně třemi osobami současně přítomnými.*“¹⁶⁶

Pro definici pojmu „místo veřejnosti přístupné“ musíme opět zavítat do judikatury, která ve věci vymezení tohoto pojmu čerpá z vymezení téhož pojmu soudní praxí týkající se výtržnictví.¹⁶⁷ Ta klasifikuje místo veřejnosti přístupné jako „*místo, kam má přístup široký okruh lidí individuálně neurčených a kde se také více osob zpravidla zdržuje (...)* *Takové místo však nemusí být přístupné bez omezení komukoliv a kdykoliv, nýbrž postačí, že je přístupné jen některým osobám určeným např. povahou jejich zaměstnání nebo v určitou dobu apod.*“ Z judikatury dále plyne, že tento pojem je třeba vykládat široce, tedy i jako prostor v osobním vlastnictví, který ovšem bezprostředně sousedí s místem, kam má veřejnost přístup.

¹⁶⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15.2.2017, č.j. 3 Tdo 48/2017-24. Pro představu v tomto konkrétním případě bylo jako týrání zvířete zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem shledáno několikanásobné udeření psa násadou od motyky do různých částí těla tak, že tento pes musel být následně utracen.

¹⁶⁶ §117 písm. b) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹⁶⁷ Rozsudek Okresního soudu v Domažlicích ze dne 15. 12. 2010, sp.zn. 1 T 106/2010

Konečně pojem „větší počet zvířat“, tak jak je uveden v odst. 3 § 302 trestního zákoníku, je vyložen v judikatuře Nejvyššího soudu¹⁶⁸ jako nejméně sedm zvířat.

Naší pozornosti by jistě neměl uniknout ani trestný čin Zanedbání péče o zvíře z nedbalosti, zakotvený v § 303 trestního zákoníku. Zákonodárce jej mezi trestné činy zařadil s novým trestním zákoníkem v roce 2010 jako reakci na časté případy, kdy osoby, jež měly povinnost o zvířata pečovat, je zanechaly bez potřebné péče a způsobily tak zvířeti značné strádání.¹⁶⁹

Připomeňme, že na rozdíl od přestupků je k trestní odpovědnosti za trestný čin, není-li stanoveno jinak, zapotřebí alespoň zavinění ve formě nepřímého úmyslu¹⁷⁰. Výše uvedené případy tak mohly být za předchozí právní úpravy postihovány pouze jako přestupky, což potvrzuje i relevantní judikatura. Jako příklad může sloužit případ, kdy obviněný v roce 1998 přepravoval nelegálně cizokrajné ptáky do Polské republiky natolik nevhodným způsobem, že stres, dehydratace a přehřátí vedlo k úhynu osmnácti z nich. Přesto byl obviněný obžaloby zproštěn, neboť soud došel k závěru, že uvedený skutek nebyl trestným činem, jelikož byl spáchán nanejvýš z vědomé nedbalosti.¹⁷¹

Dle § 303 Trestního zákoníku se trestného činu Zanedbání péče o zvíře z nedbalosti dopustí ten, kdo „z hrubé nedbalosti¹⁷² zanedbá potřebnou péči o zvíře, které vlastní, nebo o něž je povinen se starat, a způsobí mu tím trvalé následky na zdraví, nebo smrt“. Kvalifikovaná skutková podstata se opět vztahuje ke spáchání takového činu na větším počtu zvířat.¹⁷³

Zajímavé je, že mezi důvody, pro něž má daná osoba povinnost se o zvíře starat, můžeme kromě vlastnictví v kontextu tohoto ustanovení řadit například pronájem, výpůjčku, ale také obyčejné přenechání zvířete v péči jiného, zatímco vlastník odjede na

¹⁶⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2011, sp. zn. 8 Tdo 657/2011

¹⁶⁹ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 406. ISBN 978-80-200-2317-9

¹⁷⁰ §13 odst. 2, zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹⁷¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15.11.2000, sp. zn. 5 Tz 258/2000

¹⁷² Trestný čin je dle §16 odst. 2 trestního zákoníku spáchán z hrubé nedbalosti, jestliže přístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti svědčí o zřejmé bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným trestním zákonem.

¹⁷³ §303 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

dovolenou.¹⁷⁴ Jedná se tedy o poměrně široce aplikovatelné ustanovení. Pro úplnost doplním, že za předmět útoku se (na rozdíl od trestného činu Týrání zvířat) nebude z povahy věci považovat volně žijící zvíře.¹⁷⁵

Zakotvení trestného činu Zanedbání péče o zvíře v novém trestním zákoníku lze jednoznačně považovat za pokrok v právní úpravě ochrany práv zvířat, včetně zvířat hospodářských. Dalším zásadním rozdílem, jímž zákonodárce vyjádřil rostoucí význam ochrany zvířat v právu, je zvýšení trestních sazeb ve srovnání s právní úpravou dle trestního zákoníku z roku 1961, přičemž právě nízké tresty byly za předchozí právní úpravy předmětem časté kritiky.¹⁷⁶ Nově také, na základě novely zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob z roku 2016, se všech výše uvedených trestných činů mohou dopustit i právnické osoby.¹⁷⁷

Co se aktuální situace na poli trestněprávní ochrany zvířat proti týrání týče, v červnu roku 2018 byl podán, z hlediska této práce významný, vládní návrh na novelu trestního zákoníku. Tato novela by mimo jiné přinesla zpřísnění trestů, kdy nově by za týrání většího počtu zvířat hrozil trest odnětí svobody ve výši až 8 let. Další pozitivní změnou by bylo zavedení nového, specifického, druhu trestu - zákazu držení a chovu zvířat.¹⁷⁸ Pro kontext připomenu, že dle současné právní úpravy lze v trestním řízení odsouzenému udělit zákaz pouze takové činnosti, na niž je zároveň třeba určitého povolení, nebo jejíž výkon upravuje jiný právní předpis¹⁷⁹, a tedy zatím většinou není možné právě například chov zvířat pachatelům trestných činů souvisejících s týráním zvířat znemožnit.

¹⁷⁴ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 407. ISBN 978-80-200-2317-9

¹⁷⁵ tamtéž

¹⁷⁶ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 404. ISBN 978-80-200-2317-9

¹⁷⁷ Zákon č. 183/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

¹⁷⁸ Informace pochází z webové stránky <https://pravo21.online/pravo/mazlicek-ci-hracka-novela-trestniho-zakoniku-ma-prinest-vyssi-tresty-za-tyrani-zvirat> (dostupné dne 7.3.2019); Návrh novely je dostupný na <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=135973> (rovněž dne 7.3.2019)

¹⁷⁹ §73 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Závěrem této subkapitoly doplním, že přestože se jedná o vládní návrh novely, který je více než půl roku starý, stále ještě se nepodařilo jej zařadit na program jednání poslanecké sněmovny. V nedávné době opoziční strana, jež vytrvale návrh na novelu blokovala, přišla s informací o vlastním návrhu na novelu trestního zákoníku a nabízí se tedy otázka, do jaké míry je předmětem politického zájmu skutečně ochrana zvířat.¹⁸⁰

4.4 Hospodářské zvíře v kontextu soukromého práva

Pojednání o právech zvířat v právním řádu České republiky by nemohlo být kompletní, pokud bych alespoň krátce nezaměřila svou pozornost na úpravu soukromého práva. Především však, že občanský zákoník na zvláštní úpravu zvířat hospodářských nepamatuje, a tato subkapitola proto pojednává téměř výlučně o zvířatech v obecném slova smyslu. Dále je třeba zdůraznit, že odvětví soukromého práva hraje při ochraně práv zvířat až sekundární roli; pro nás ale nabývá na atraktivnosti, uvažíme-li, že postavení zvířete v občanském právu prošlo s příchodem tzv. Nového občanského zákoníku zcela zásadní proměnou.

Před nabytím účinnosti občanského zákoníku 1. 1. 2014 se soukromoprávní úprava opírala o zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník. V předchozí úpravě nebyl právní status zvířete explicitně zakotven, nicméně se vycházelo z ustálené právní teorie vycházející již z římského práva, kde zvíře v právním slova smyslu bylo věcí a uplatnila se na něj příslušná ustanovení občanského práva (o vlastnickém právu atp.).¹⁸¹

Současný občanský zákoník, tedy zákon č. 89/2012 Sb. se ovšem ve svém § 494 k problematice postavení zvířat staví odlišně, když říká, že „*Živé zvíře má zvláštní význam a hodnotu již jako smysly nadaný živý tvor. Živé zvíře není věcí a ustanovení o věcech se na živé zvíře použijí obdobně jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze.*“¹⁸² Tímto ustanovením dochází v našem právním řádu k takzvané dereifikaci zvířat (tedy

¹⁸⁰ Informace pochází z webové stránky <https://echo24.cz/a/SpnBi/nove-stene-a-politika-babis-se-vrhl-na-zakon-o-tyrani-zvirat-novelu-top-09-vsak-hnuti-ano-blokuje> (dostupné dne 7.3.2019)

¹⁸¹ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 391. ISBN 978-80-200-2317-9

¹⁸² §494 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

vyčlenění zvířete z právní kategorie věcí), což je trend, který je možné dlouhodobě sledovat i v jiných právních řádech (například v Rakousku, Německu, Rusku atd.).¹⁸³

K § 494 občanského zákoníku přísluší několik poznámek. Zaprvé zopakujme, že z důvodové zprávy a ze zmínky o „živém tvorů“ vyplývá, že zákonodárce pojmem zvíře (v kontrastu s jeho veřejnoprávním pojetím) měl na mysli i bezobratlé, pokud jsou schopni cítit bolest nebo stres.¹⁸⁴ Zadruhé je třeba zdůraznit, že vyčleněním zvířat z kategorie věcí v právním slova smyslu nedošlo automaticky k jejich přesunutí mezi subjekty práva. Jak již bylo zmíněno výše, zvíře nadále vystupuje v právu pouze jako objekt (byť specifický) a nemůže být povinným ani oprávněným subjektem.¹⁸⁵

Zatřetí, pokud jde o větu druhou tohoto ustanovení in fine, lze usuzovat, že ustanovení občanského zákoníku se na zvířata nepoužijí především v případech, pokud by jim to působilo bolest či utrpení. Jako klasický příklad je uváděn pes, který má blízký vztah ke svému pánovi, a nebude tak moci být použit jako předmět zástavního práva; jak je uvedeno v důvodové zprávě k tomuto ustanovení.¹⁸⁶ Z hlediska hospodářských zvířat však docházím k závěru, že v obecné rovině nadále předmětem zástavy být mohou, jelikož se u nich citová vazba k jejich chovateli nepředpokládá.

Závěrem této subkapitoly shrnu, že Nový občanský zákoník jistě představuje významný posun ve vnímání postavení zvířete jednak v rámci právního řádu, jednak společensky. Dereifikace zvířete dle mého názoru zrcadlí silící zájem o ochranu zvířat a jejich welfare. Přesto je však důležité zmínit, že hlavní roli z hlediska úpravy ochrany zvířat, ať již hospodářských, či jiných, hrají veřejnoprávní předpisy, které mají před ustanoveními občanského práva aplikační přednost¹⁸⁷.

4.5 Institucionální zajištění ochrany hospodářských zvířat proti týrání

Úpravu institucionální otázky ochrany hospodářských zvířat proti týrání nalezneme v části šesté zákona na ochranu zvířat proti týrání nesoucí název Orgány ochrany zvířat.

¹⁸³ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 392-393. ISBN 978-80-200-2317-9

¹⁸⁴ tamtéž

¹⁸⁵ tamtéž

¹⁸⁶ tamtéž

¹⁸⁷ §3029 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Dle § 19 an.¹⁸⁸ tohoto zákona je obecně základním orgánem ochrany zvířat Ministerstvo zemědělství, které je jednak gestorem zákona, jednak jsou mu zákonem svěřeny ty působnosti, jež je třeba zajišťovat na celostátní úrovni, především projednává, koordinuje a kontroluje plnění úkolu ochrany zvířat. Jako odborný poradní orgán ministra zemědělství působí Ústřední komise pro ochranu zvířat.¹⁸⁹

Dozor a kontrolu dodržování povinností na úseku ochrany zvířat, včetně hospodářských zvířat, provádějí krajské veterinární správy, nad nimiž stojí Ústřední veterinární správa Státní veterinární správy. Krajská veterinární správa vykonává kromě dozoru a kontroly také úkoly, jež je obecně vhodné řešit na krajské úrovni, např. povoluje chov druhů vyžadujících zvláštní péči. Jak již bylo řečeno výše, má krajská veterinární správa významnou roli v řízení o deliktech a může vydávat k nápravě zjištěných nedostatků takzvané závazné pokyny.¹⁹⁰

Již zmíněné obecní úřady obcí s rozšířenou působností (na území hlavního města Prahy úřady příslušné městské části) mají pravomoci především co do řízení o přestupcích. Na návrh krajské veterinární správy rozhodují o vydání zvláštních opatření a o předběžné náhradní péči o zvíře. Krom toho mají obecní úřady obcí s rozšířenou působností ve věcech ochrany zvířat takzvanou zbytkovou pravomoc, tedy jim přísluší vykonávat ty úkoly, k nimž na základě zákona není příslušný jiný orgán ochrany zvířat.¹⁹¹

V praxi tedy na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností leží co do ochrany zvířat poměrně velká zodpovědnost, na kterou (zvláště pak menší obce) nemají mnohdy jednak personální kapacity, jednak kapacity prostorové a finanční (pokud jde o náhradní péči a předběžnou náhradní péči o týrané zvíře). Tento problém by dle mého názoru mohl být vyřešen buďto přesunutím části těchto povinností pod Státní veterinární správu nebo například užší spoluprací se spolky zabývajícími se ochranou zvířat, zřízením specializovaných výborů obecních úřadech atp.

¹⁸⁸ § 19 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

¹⁸⁹ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 379-380. ISBN 978-80-200-2317-9

¹⁹⁰ tamtéž

¹⁹¹ §24a zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

Pro úplnost doplním, že zákon na ochranu zvířat proti týrání dále zmiňuje jako orgány na ochranu zvířat státní orgány příslušné ke schvalování projektů pokusů (což jsou jednotlivá ministerstva a Akademie věd) a zvláště ještě Ministerstvo vnitra a Ministerstvo obrany v rámci jejich působnosti.¹⁹²

Mezi úvahami de lege ferenda, by konečně bylo možné hovořit také o institutu Ombudsmana pro práva zvířat, který v současnosti nalezneme v Rakouské právní úpravě¹⁹³. Ten by reprezentoval zájmy zvířat, a byť by nejspíše neměl sankční či kontrolní pravomoci, mohl by přistoupit jako účastník do rozhodujících správních řízení. Zavedení tohoto institutu do tuzemského právního řádu nicméně nelze v nejbližších letech předpokládat.

4.6 Aktuální situace ochrany hospodářských zvířat v České republice

V této subkapitole se zaměřím na aktuální situaci ochrany hospodářských zvířat proti týrání v České republice. Pozornost budu věnovat jednak zhodnocení aktuální situace v této oblasti Státní veterinární správou, jednak strategickým cílům Státní veterinární správy. Dále se zaměřím na novely, které v rámci relevantní tuzemské legislativy nastaly, nebo v brzké době nastanou. Kromě výše uvedeného zvláštní pozornost budu věnovat některým z nejproblematictějších oblastí z hlediska postavení hospodářských zvířat u nás, mimo jiné pak dálkové přepravě těchto zvířat.

Kontroly Státní veterinární správy shledaly, že co se týče činností související s chovem ovcí, prasat, koz a skotu, jsou dnes nejčastějším porušením povinností nedodržení prostorových nároků, rutinní zkracování ocasů a nezajištění dostatečné výživy a napájení (spočívající v nedostatku čerstvé napájecí vody a v nutnosti zvířat zápolit mezi sebou o potravu). Dále často nedochází k izolaci nemocných a poraněných zvířat, či nejsou zajištěny patřičné zdravotní pomůcky (například stanovené pomůcky k pomoci při porodu). Problematické je i dodržování požadavků na ustájení telat.¹⁹⁴

Při činnostech souvisejících s chovem nosnic a kuřat určených na maso zpráva Státní veterinární správy informuje především o nevyhovujících tepelných podmínkách v halách

¹⁹² §19 odst. 1 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

¹⁹³ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, s. 227. ISBN 978-80-200-2317-9

¹⁹⁴ Informační bulletin Státní veterinární správy č. 3/2018, str. 22

během letních veder, kdy zároveň nedošlo k zajištění řádné funkce poplašných systémů.¹⁹⁵

Jak vyplývá z nejnovějšího Programu ochrany zvířat Státní veterinární správy, celkově v roce 2017 provedla Státní veterinární inspekce 2286 kontrol ve stájích a místech pro chov hospodářských zvířat, přičemž závady shledala na 330 z těchto míst (což je o 27 méně než předchozí rok)¹⁹⁶. Zajímavé ovšem je, že (ostatně jako každoročně) bylo nejvíce závad zjištěno v rámci kontrol zájmových chovů zvířat, kde bylo z 2364 kontrol 551 se závadami (což je o 61 více než předchozí rok).¹⁹⁷

Podíváme-li se na strategické cíle Státní veterinární správy pro následující období, zjistíme, že jsou formulovány poněkud vágně, nicméně mezi ně patří zajištění chovu hospodářských zvířat „v odpovídajících podmínkách“, zajištění souladu s požadavky legislativy EU při usmrcování zvířat a dodržování minimálních podmínek přepravy zvířat se zvláštním důrazem na přepravu zvířat do třetích zemí. Zároveň zpráva Státní veterinární správy podtrhuje význam společenské osvěty v oblasti problematiky ochrany zvířat a to jednak co do povinností chovatelů, jednak co do podpory odpovědného chování veřejnosti.¹⁹⁹

Nyní se zaměřím na nejdůležitější změny, které v nedávné době nastaly, či v brzké době nastanou, v oblasti právních předpisů zajišťujících ochranu hospodářských zvířat u nás. Pokud jde o aktuální situaci ochrany hospodářských zvířat v České republice, pak

¹⁹⁵ tamtéž

¹⁹⁶ Statisticky dodržování norem v oblasti dobrých životních podmínek zvířat představuje pro podnikatele náklady ve výši zhruba 2 % produkce zemědělského podniku. I pokud odhlédnu od faktu, že pouhým zajištěním například vhodného ustájení zvířat podnikatelé zároveň docílí vyšší produktivity zvířat i lepšího renomé na trhu, docházím na základě tohoto údaje k závěru, že finanční náklady (navzdory mému původnímu předpokladu) patrně nejsou hlavní překážkou ve věci ochrany hospodářských zvířat, ale působí zároveň s překážkou prostého nechtění normy zajišťující ochranu hospodářských zvířat dodržovat. (Statistický údaj pochází ze zvláštní zprávy Evropského účetního dvora – Dobré životní podmínky zvířat v EU: překonání rozporu mezi ambiciózními cíli a praktickou realizací, ze dne 3. října 2018, str. 16).

¹⁹⁷ Informační bulletin Státní veterinární správy č. 3/2018, str. 23

¹⁹⁹ Informační bulletin Státní veterinární správy č. 3/2018, str. 25

samozřejmě nelze nezmínit diskutované téma kožešinových farem, jejichž činnost byla (na základě zákona č. 255/2017 Sb., jímž došlo k novelizaci zákona na ochranu zvířat proti týrání) od konce ledna roku 2019 ukončena.²⁰⁰ Z hlediska praxe se ovšem již nyní jeví jako problematická dikce samotného ustanovení, které zakazuje „*chov a usmrcování zvířat výhradně nebo převážně za účelem získání kožešin*“.²⁰¹ Lze odůvodněně předpokládat snahu podnikatelů využít benevolenci pojmů „výhradně“ a „převážně“, nicméně konečnou úspěšnost této novely ukáže až čas.

Co se novel v současné legislativě týče, k 25. lednu 2019 vešla dále v účinnost novela plemenářského zákona, zajišťující adaptaci tohoto zákona na Nařízení (EU) 2016/1012 o plemenných zvířatech. Tato novela si mimo jiné bere za cíl sjednocení legislativy členských států EU v této oblasti, a tedy usnadnění obchodu s plemennými zvířaty v rámci EU.²⁰²

Také veterinární zákon prošel poměrně nedávno (v roce 2017) rozsáhlou novelou, která mimo jiné změnila pravidla pro domácí porážky hospodářských zvířat, což je oblast, v níž běžný člověk přijde do styku s tímto zákonem zřejmě nejčastěji. Domácí porážky je možné uskutečnit ve vlastním hospodaření chovatele nově u „*jatečných zvířat s výjimkou skotu staršího 72 měsíců, koní, oslů a jejich kříženců*.“ U skotu staršího 24 měsíců a mladšího než 72 měsíců je možné v domácí porážce porazit maximálně 3 kusy ročně. Chovatel je povinen porážku skotu mladšího 72 měsíců a jelenovitých ve farmovém chovu oznámit písemně krajské veterinární správě nově minimálně 3 dny předem a s výjimkou masa skotu (kde nadále platí, že může být distribuováno pouze v rámci domácnosti chovatele) jsou „*maso a orgány jatečných zvířat z domácí porážky určeny pro spotřebu osoby tvořící domácnost chovatele nebo pro spotřebu osoby blízké*“. Zákonodárce tím, řekněme, uvedl legislativní stav v soulad s reálnou praxí.²⁰³

²⁰⁰ §29c zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

²⁰¹ §5 odst. 7 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

²⁰² Informace dostupná na http://eagri.cz/public/web/mze/legislativa/pravni-predpisy-mze/novinky-v-legislative/prezentace_cz_mze_legislativa_pravni-predpisy-mze_novinky-v-legislative_novy-pravni-predpis-platny-od-25-1-2019.html (dne 25.2.2019)

²⁰³ §21 zákona č. 166/1999 Sb., veterinární zákon. Jatečným zvířetem se pak dle §3 odst. 1, písm. d) téhož zákona rozumí hospodářské zvíře, jež je určeno k porážce a jatečnému zpracování a jehož maso je určeno k výživě lidí.

Konečně zmíním také připravovanou, ovšem prozatím nikoli přijatou, novelu veterinárního zákona, která by mohla rozšířit pojem hospodářského zvířete o některé druhy hmyzu, který by se tak mohl v České republice chovat pro lidskou stravu.²⁰⁴ Státní veterinární správa připravuje návrh novely jako reakci na nové nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2283 o nových potravinách, které s účinností od 1. 1. 2018 definuje hmyz a výrobky z hmyzu jako takzvanou novou potravinu.²⁰⁵

I v České republice, stejně jako v zemích Evropské unie obecně, je v současnosti velice diskutované téma klecových chovů, především pak klecových chovů nosnic. Z legislativy Evropské unie, která se do našeho právního řádu promítla skrze vyhlášku o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat,²⁰⁶ sice vyplývá zákaz chovat nosnice v klecích, jedná se však pouze o zákaz chovat je v takzvaných neobohacených klecích. V praxi pak rozdíl spočívá v několika kusech plastu v každé kleci navíc. V návaznosti na zveřejněné investigace z klecových chovů roste celospolečenské povědomí o této problematice a je poměrně reálné, že v brzké době dojde k úplnému zákazu klecových chovů nosnic, jako je tomu dnes například v Rakousku, Německu či Švýcarsku.

V poslední části této subkapitoly bych ráda zmínila oblasti, které považuji z hlediska ochrany hospodářských zvířat proti týrání za zvláště problematické. Již výše v této práci jsem se věnovala dálkové přepravě hospodářských zvířat, která je významná i z hlediska dovozu a vývozu České republiky. K tomu se také vyjadřuje ve svém stanovisku z července 2017 Ústřední komise pro ochranu zvířat. Toto stanovisko shrnuje, že navzdory zpříšňující se evropské legislativě počet přepravovaných zvířat v rámci EU i mimo ni stále roste. V případě České republiky komise referuje o výrazném růstu počtu

²⁰⁴ Informace dostupná na [https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/hmyz-by-mel-byt-bran-jako-hospodarske-zvire-pripravuje-se-novela-\(dne-25.2.2019\)](https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/hmyz-by-mel-byt-bran-jako-hospodarske-zvire-pripravuje-se-novela-(dne-25.2.2019))

²⁰⁵ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2283 ze dne 25. listopadu 2015, o nových potravinách

²⁰⁶ vyhláška č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat; navazující na směrnici Rady 1999/74/ES ze dne 19. července 1999, kterou se stanoví minimální požadavky na ochranu nosnic

zvířat vyvážených z České republiky na jatka a další výkrm do Turecka, který v roce 2016 stoupl až na 76 283 kusů²⁰⁷.

Problém s dálkovou přepravou hospodářských zvířat spočívá jednak v utrpení a stresu, jež zvířata zažívají během cesty, jednak, v případě vyvážení zvířat mimo země Evropské unie (například do výše zmíněného Turecka), v nedostatečném zajištění řádného způsobu porážky zvířat, ať již co do metody usmrcení bez řádného omráčení, nebo co do nedostatečné kvalifikace osoby provádějící porážku. Komise ve svém stanovisku dochází k, dle mého názoru racionálnímu, závěru, že základem ochrany hospodářských zvířat, před utrpením spojeným s dálkovou přepravou je „*chovat zvířata co nejbliže k místu, kde se narodila a porazit je co nejbliže k místu chovu*“²⁰⁸.

Kromě stále rostoucího počtu dálkově přepravovaných zvířat považuji dále za neuspokojivé, jak nízké procento malých zemědělců v současnosti v České republice působí. Věřím, že (v souvislosti s rostoucím trendem ochrany zvířat a životního prostředí) dnes v tuzemsku nalezneme celou řadu malých zemědělců a občanských iniciativ připravených zajišťovat živočišnou produkci způsobem šetrným jak k přírodě, tak k hospodářským zvířatům, kterým však stojí v cestě mimo jiné vysoké ceny půdy, jež je navíc často zatížena dlouhodobými pachtami. Dále u nás působí různé spolky zabývající se ochranou zvířat, které však v současnosti musí v rámci legislativního procesu vynakládat velké úsilí, aby byly jejich názory slyšeny.

4.7 Dílčí závěr – ochrana hospodářských zvířat proti týrání v právním řádu České republiky

Tato kapitola, která představuje meritum celé práce, se člení do šesti subkapitol. V nich jsem se nejprve věnovala veřejnoprávním předpisům zajišťujícím přímou i nepřímou ochranu hospodářských zvířat proti týrání, především pak zákonu na ochranu zvířat proti týrání. Dále jsem se zaměřila na oblast úpravy ekologického zemědělství u nás, na oblast deliktivní odpovědnosti na úseku týrání hospodářských zvířat, na hospodářská zvířata

²⁰⁷Vyjádření ÚKOZ k přepravě hospodářských zvířat na dlouhé vzdálenosti ze dne 11.7.2017; dostupné na http://eagri.cz/public/web/file/541537/2017Preprava_HZ_dlouha.pdf (dne 6.3.2019)

²⁰⁸tamtéž

v kontextu soukromého práva, na institucionální zajištění jejich ochrany a konečně také na aktuální situaci ochrany hospodářských zvířat u nás.

Závěrem této kapitoly, lze krátce shrnout, že v českém právním řádu je možné dlouhodobě pozorovat trend posilování ochrany (nejen) hospodářských zvířat. K tomu dochází například postupným rozšiřováním zákona na ochranu zvířat proti týrání, zpřísněním správních sankcí i zařazením dalšího trestného činu, jehož objektem je právě život a zdraví zvířete, do trestního zákoníku. Dobrým příkladem pozitivních tendencí je například již zmíněná novela zákona na ochranu zvířat proti týrání, která zakázala kožešinové farmy.

V poslední subkapitole jsem věnovala pozornost aktuální situaci v oblasti ochrany hospodářských zvířat v České republice, kde především považuji za uspokojivé, že dle statistik Státní veterinární správy počet kontrol chovů hospodářských zvířat, při nichž byly shledány závady, trvale klesá. Tento výsledek je bezpochyby pozitivní, naproti tomu jistě existují způsoby, jimiž je stále možné situaci hospodářských zvířat zlepšovat.

Problematickou oblastí je například dálková přeprava živých hospodářských zvířat, jejíž další omezení je dle mého názoru dosažitelné posílením dotační i osvětové podpory samozásobitelství, původních zemědělských postupů a lokální produkce. Oblastí zasluhující si pozornost je také posílení počtu malých zemědělců, přičemž zde se domnívám, že by stát měl podniknout kroky především k zajištění odlivu mladé inteligence z venkova do měst, která jsou od reálného světa zemědělství z podstaty věci zcela odtržena, či dále k podpoře učilišť.

Dalšími body programu by dle mého názoru měly být rozvoj občanské společnosti, či rozšíření praxe takzvaných „kulatých stolů“ v rámci legislativního procesu, a tak zajištění větší integrace činnosti spolků zabývajících se ochranou zvířat. Zvláštní pozornost jsem v této kapitole věnovala také podmínkám ekologického zemědělství, přičemž závěrem zopakuji, že je vnímám jako udávající dobrý směr, kterým by se úprava chovu hospodářských zvířat u nás měla ubírat.

5 Srovnání s právní úpravou Řecké republiky²⁰⁹

V této poslední kapitole se zaměřím na právní úpravu ochrany hospodářských zvířat proti týrání v Řecké republice, respektive na komparaci řecké úpravy této problematiky s úpravou českou.

Ústavní úroveň obou systémů se vyznačuje určitou podobností. Ani Ústava Řecké republiky nepřináší explicitní zakotvení jakékoli ochrany práv zvířat, nicméně podobně jako Ústava ČR (ve svém čl. 7²¹⁰) zakotvuje i řecká Ústava (v čl. 24, odst. 1²¹¹) ochranu přírodního a kulturního bohatství. Širším výkladem tohoto ustanovení lze hovořit o zakotvení ochrany zvířat, což je interpretace, ke které se rovněž přiklání i řecký Nejvyšší soud (tzv. Aeropagus).

Postavení zvířat v řeckém soukromém právu lze přirovnat k situaci v našem právním prostředí před přijetím Nového občanského zákoníku (s účinností od 1. 1. 2014). Řecký občanský zákoník (který vstoupil v účinnost 23. února 1946²¹²) obecně se zvířaty zachází jako s objekty práva bez dalšího, nepřináší dokonce ani členění zvířat na jednotlivé kategorie. Pokud hovoříme o právech zvířat, máme tím v kontextu řeckého občanského zákoníku na mysli výlučně ochranu práv vlastníků zvířat, ať již práva zvíře vlastnit, či práva na náhradu škody způsobenou zvířeti.

Největší rozdíly lze zaznamenat v systematice řecké veřejnoprávní úpravy, pokud jde o otázku tamního trestního a správního práva. Zajímavé je, že úpravu trestných činů týkajících se ochrany zvířat nelze v řecké legislativě hledat pouze v tamním trestním zákoníku, ale nachází se v jiných zákonech (o stejném významu a právní síle). Obdobou našeho zákona na ochranu zvířat proti týrání je v právní úpravě Řecké republiky zákon č. 4039/2012 Sb. A15, jehož celý název je v překladu „zákon o domácích zvířatech,

²⁰⁹ IOANNIS, Karakostas. *Η προστασία των ζώων και το δίκαιο*. Athény, 2004. Ant.N.Soukkoulas. ISBN 9601513825.

²¹⁰ Čl. 7 Ústavy České republiky (ústavní zákon č. 1/1993 Sb.)

²¹¹ Čl. 24 odst. 1 Ústavy Řecké republiky dostupné na <http://www.hri.org/docs/syntagma/> (dne 3. 2. 2019)

²¹² Řecký občanský zákoník z roku 1946, dostupný v originále na <http://www.legal-tools.org/doc/9acc03/pdf/> (dne 3. 2. 2019)

toulavých zvířatech a na ochranu zvířat proti zneužívání či využívání pro zisk“. Tento zákon byl zásadně novelizován a doplněn zákonem č. 4235/2014 Sb. 32.

Jedná se o zákon, který ukládá značné množství povinností jednak vlastníkům zvířat, jednak obcím (co do povinností týkajících se toulavých zvířat, která ve srovnání s naším prostředím představují mnohem zásadnější otázku). Velký význam v otázce ochrany toulavých zvířat mají kromě obcí organizace ochrany zvířat, které fakticky o zvířata pečují.

Na rozdíl od naší právní úpravy je zde stále možné chovat zvířata v tzv. kožešinových farmách, s explicitní výjimkou psů a koček.²¹³ Řecká republika je dle statistických údajů z roku 2014 dokonce pátým největším producentem kožešin v rámci Evropské unie, kdy na řeckých kožešinových farmách bylo například toho roku evidováno 1,8 milionu chovaných norků.²¹⁴

Z perspektivy této práce je nejvýznamnější ustanovení čl. 16²¹⁵ výše uvedeného zákona, které zakazuje týrání zvířat obecně a následně demonstrativně zmiňuje zákaz zvíře otrávit, oběsit, utopit, spálit atd. Pokud je majitel zvířete odsouzen za týrání zvířat, má soud možnost mu zvíře nejen zabavit, ale i do budoucna takové osobě zamezit v chování dalších zvířat.

²¹³ Čl. 12 odst. 3 zákona číslo 4039/2012 (sbírka A15) zákona *Για τα δεσποζόμενα και τα αδέσποτα ζώα συντροφιάς και την προστασία των ζώων από την εκμετάλλευση ή τη χρησιμοποίηση με κερδοσκοπικό σκοπό*. Dostupné na https://digihome.eu/law-number-40392012-government-gazette-a-15-for-home-pets-and-stray-pets-and-to-protect-animals-from-exploitation-or-use-for-profit/?fbclid=IwAR0pOp4mpWXv5omxwLJ6HCsANBKp0H7ySXD21dBZC4Dz3uvS8wUh_gJNFwo (dne 3.2.2019)

²¹⁴ PICKETT, Heather a Stephen HARRIS. *The Case Against Fur Factory Farming: A Scientific Review of Animal Welfare Standards and 'Welfare'* [online]. 2015, celkem 66 stran, strana 11. Dostupné z: <http://www.furfreealliance.com/wp-content/uploads/2015/11/Case-against-fur-farming.pdf> (dne 3.3.2019)

²¹⁵ Čl. 16 zákona č. 4039/2012 (sbírka A15) zákona *Για τα δεσποζόμενα και τα αδέσποτα ζώα συντροφιάς και την προστασία των ζώων από την εκμετάλλευση ή τη χρησιμοποίηση με κερδοσκοπικό σκοπό*. Dostupné na https://digihome.eu/law-number-40392012-government-gazette-a-15-for-home-pets-and-stray-pets-and-to-protect-animals-from-exploitation-or-use-for-profit/?fbclid=IwAR0pOp4mpWXv5omxwLJ6HCsANBKp0H7ySXD21dBZC4Dz3uvS8wUh_gJNFwo (dne 3.2.2019)

Za týrání zvířat v řeckém právním řádu hrozí trest odnětí svobody v délce 1-5 let a dále peněžitý trest ve výši 5 až 15 tisíc EUR (pokud se bude jednat o týrání zvířat jako o přestupek, hrozí pachateli pokuta ve výši 300 EUR až 30 tisíc EUR). Co se tedy sankcí týče, je řecká úprava s tuzemskou srovnatelná. Jedním dechem je však třeba doplnit, že teorie a praxe tvoří v Řecké republice (nejen v právu) dva oddělené světy. Naději na posílení jinak velice chabého vymáhání tohoto zákona, přinesl poměrně nedávný oficiální pokyn Nejvyššího státního zastupitelství Řecké republiky směrem k orgánům činným v trestním řízení, aby posílily svou činnost a přistupovaly k pachatelům, pokud jde o vymáhání spravedlnosti ve věci týrání zvířat, striktněji.

Dalším zásadním rozdílem mezi řeckým a českým právním prostředím je přístup k implementaci legislativy Evropské unie, který je v případě Řecké republiky mírně řečeno laxní. Řecko například dlouhodobě neplní požadavky stanovené směrnicí Rady 1999/74/ES ze dne 19. července 1999, kterou se stanoví minimální požadavky na ochranu nosnic, za což bylo Evropskou komisí stíháno před Soudním dvorem Evropské unie²¹⁶. Výsledek tohoto řízení byl ovšem zklamáním pro organizace ochrany zvířat, které považovaly uloženou sankci za nepřiměřeně nízkou (do značné míry dokonce vnímatelnou jako demonstraci neochoty fakticky vymáhat povinnosti vyplývající z evropské legislativy). Výrok rozsudku Evropského soudního dvora ze dne 4. 9. 2014 totiž ukládal Řecku pouze náhradu nákladů řízení.²¹⁷

V jiném případě byla Řecká republika zase stíhána před Soudním dvorem Evropské unie za nesplnění povinností vyplývajících z výše zmíněných směrnic a nařízení týkající se ochrany zvířat během přepravy a při porážení nebo usmrcování. Soudní dvůr EU v rámci příslušného rozsudku ze dne 10. září 2009 skutečně potvrdil, že Řecká republika nesplnila své povinnosti, když nepřijala potřebná opatření nezbytná k tomu, aby byly řádně provedeny kontroly plánů cest při přepravě hospodářských a jiných zvířat, stejně jako kontroly dopravních prostředků, v nichž byla zvířata přepravována. Pochybení Evropský

²¹⁶ Tisková zpráva Evropské komise vydané v Bruselu 25. dubna 2013 dostupné na http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-366_en.htm (dne 3. 2. 2019)

²¹⁷ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie (devátého senátu) ze dne 4. září 2014 – Evropská komise v. Řecká republika (Věc C-351/13); sp. zn. 2014/C 395/22

soudní dvůr konstatoval i co do zajištění dodržování podmínek, za nichž jsou zvířata při porážení omračována a obecně co do zajištění kontrol na jatkách.²¹⁸

Hovoříme-li o ochraně hospodářských zvířat v Řecké republice, představuje jistý pokrok alespoň nedávná implementace (nutno dodat, že následující po rozsáhlé kampani tamních organizací ochrany zvířat) prováděcího nařízení Komise č. 2015/262 o průkazu koňovitých.²¹⁹ Koňovití (tedy koně, osli a muly) byly v předchozích řeckých právních podmínkách jednou z nejvíce exponovaných skupin zvířat, neboť bez patřičného označení nebylo v konkrétních případech možné identifikovat odpovědného chovatele a tím pádem vynutit ochranu těchto zvířat před týráním.²²⁰

K situaci ochrany zvířat v Řecku závěrem doplním, že zcela aktuálně řecká vláda vydala prohlášení o připravovaném novém „zákonu na ochranu zvířat proti týrání“. Vůči připravovaným změnám se ostře ohradily řecké organizace ochrany zvířat, které je kritizují mimo jiné jako jdoucí proti legislativě Evropské unie, s jejíž implementací má Řecká republika trvale velké problémy. Řecké organizace ochrany zvířat se dále domnívají, že řecká vláda tímto návrhem pouze zneužívá otázku práv zvířat k vytvoření politického tlaku v době nestability země.

5.1 Dílčí závěr – srovnání s právní úpravou Řecké republiky

Při srovnání právní úpravy ochrany hospodářských zvířat v České a Řecké republice můžeme jistě vyzorovat určité podobnosti (například při komparaci ústavní úrovně obou úprav, či možných veřejnoprávních sankcí). Zajímavou paralelu spatřuji ve způsobu s jakým řecké i české politické prostředí s otázkou práv zvířat zachází. Jak již zmiňuji výše, v Řecké republice i u nás je otázka ochrany zvířat aktuálně zneužívána k politickému souboji, jehož předmětem je vše, jen ne zájem na ochraně zvířat a jejich welfare.

Naopak zásadní rozdíl představuje jednak charakteristická neochota, s jakou jsou do řeckého právního řádu implementovány relevantní normy Evropské unie, jednak

²¹⁸ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie (třetího senátu) ze dne 10. Zář 2009 – Evropská komise v. Řecká republika (Věc C-416/07)

²¹⁹ Prováděcí nařízení Komise (EU) 2015/252 ze dne 17. Února 2015, kterým se stanoví pravidla podle směrnic Rady 90/427/EHS a 2009/156/ES, pokud jde o metody identifikace koňovitých

²²⁰ Informace dostupná na <https://www.gawf.org.uk/equine-passports-introduced-in-greece/> (dne 25.2.2019)

přísloušně chabé vymáhání v právním řádu již zakotvených povinností. Závěrem si tedy dovoluji shrnout, že faktickou ochranu hospodářských i jiných zvířat proti týrání lze zcela nepochybně vnímat jako silnější v tuzemském právním prostředí.

Je ovšem dobré podotknout, že ochrana zvířat v Řecku je právní oblast řádově mladší, než u nás, kde ji můžeme datovat prakticky společně se vznikem samostatné České republiky. Naproti tomu výše zmíněný řecký zákon „o domácích zvířatech, toulavých zvířatech a na ochranu zvířat proti zneužívání či využívání pro zisk“ z roku 2012 představuje první zákon upravující tuto problematiku v kontextu řeckého právního řádu.

Závěr

Tato diplomová práce byla psána s cílem poskytnout ucelený vhled do problematiky ochrany hospodářských zvířat v právu. V pěti kapitolách jsem se zde postupně soustředila na relevantní pojmosloví, na historicko-filosofická východiska ochrany hospodářských zvířat, na mezinárodněprávní úpravu jejich ochrany, stejně tak jako na právní úpravu tuzemskou a konečně jsem se pokusila zprostředkovat i stručný exkurz do právního prostředí Řecké republiky. Nyní bych ráda systematicky shrnula závěry, k nimž jsem v rámci těchto oblastí dospěla.

Pojmosloví, se kterým se v rámci právní ochrany hospodářských zvířat setkáváme, je charakteristické svou nejednotností, a to především hovoříme-li o samotném pojmu „zvíře“. Dle mého názoru tato nejednotnost napříč relevantními tuzemskými zákony pouze umocňuje nepřehlednost spleťtého systému norem upravujících problematiku práv zvířat. Ve většině případů je nadto poskytnuta ochrana pouze obratlovcům, přičemž ovšem z vědeckých studií dnes již bezpečně víme, že bolest mohou vnímat přinejmenším také hlavonožci. Jsem tedy přesvědčena, že by se obsah pojmu „zvíře“ v budoucnu měl zaprvé napříč právní úpravou sjednotit, zadruhé rozšířit (nejlépe při aplikaci principu předběžné opatrnosti) na všechna zvířata, u nichž si nejsme zcela jisti, že bolest a utrpení vnímat nemohou.

Při zkoumání světové historie práv zvířat, stejně tak jako při studiu jednotlivých filosofických přístupů k této otázce, jsem došla k závěru, že tato odvětví představují nepostradatelný základ pro pochopení současné legislativy, stejně tak jako východisko pro případné legislativní změny. Ochrana zvířat jakožto extenze globálního trendu liberalismu je skutečně jedním z definičních znaků postmoderní společnosti a je třeba se ptát po jejích důsledcích, mezi kterými je možné v těch nejkrajnějších případech uvažovat až o zavedení nové kategorie práv, která budou skutečně zvířecí, a která se budou vyznačovat pouhou příbuzností k právům lidským.

Co se mezinárodní úpravy ochrany hospodářských zvířat týče, jak bylo řečeno, neexistuje v současné době celosvětová úmluva o ochraně zvířat proti týrání a nelze přijetí takovéto úmluvy předpokládat. Naproti tomu ale existují úmluvy regionální, z půdy rady Evropy, které jsou nicméně charakteristické svou nízkou reálnou vynutitelností.

Kromě těchto úmluv jsem dále ve třetí kapitole této práce věnovala pozornost unijní úpravě ochrany hospodářských zvířat proti týrání. Především jsem pak kritizovala nevhodnou formulaci čl. 13 SFEU, jehož interpretace dává, dle mého názoru, členským státům až přílišný prostor k různým výjimkám z ochrany zvířat.

V kapitole čtvrté, v níž jsem se zabývala ochranou hospodářských zvířat proti týrání v právním řádu České republiky, nalezneme meritum celé práce. Postupně jsem se v této, obsahově i rozsahově nejrozsáhlejší kapitole, zaměřila na veřejnoprávní i soukromoprávní úpravu této oblasti, na právní úpravu ekologického zemědělství (jakožto šetrnější zemědělské alternativy z hlediska postavení hospodářských zvířat), na institucionální zajištění ochrany hospodářských zvířat u nás i na aktuální situaci týraných zvířat u nás.

Obecně je možné shrnout, že úroveň právní úpravy ochrany hospodářských zvířat v České republice se od jejích počátků, které můžeme datovat spolu s přijetím zákona na ochranu zvířat proti týrání v roce 1992, trvale zvyšuje. Přesto samozřejmě nalezneme, nejen v tomto zákoně, ale napříč právním řádem, určitá slepá místa. Jako příklad může sloužit fakt, že mezi jednáními, která zákon na ochranu zvířat proti týrání klasifikuje jako týrání, chybí přílišné hromadění zvířat, což považuji, nejen z hlediska intenzivních chovů, za nešťastné.

Za jednu z hlavních slabín ochrany hospodářských zvířat proti týrání celkově ovšem považuji institucionální příslušnost, respektive pravomoc orgánů ochrany zvířat. Doufám, že již brzy bude řízení ve věcech přestupků v otázkách ochrany zvířat podřazeno pod činnost Státní veterinární správy, vzhledem k tomu, že (zvláště menší) obecní úřady obcí s rozšířenou působností často nemají personální ani odbornou kapacitu na správu této oblasti. Stejně tak doufám, že dojde k novelizaci § 40 zákona o Policii ČR tak, aby byl možný vstup policisty do obydlí, kde se zvíře nachází i v případě, kdy se jedná o týrání zvířat jako o přestupek.

Dále umístění problematiky ochrany hospodářských zvířat pod Ministerstvo zemědělství je pro mě velice těžko pochopitelné, respektive na morální úrovni těžko přijatelné. Uvážíme-li navíc, že v České republice nenajdeme příliš velký podíl malých zemědělců, zjistíme, že na Ministerstvu zemědělství působí velmi silná velkoagrární

lobby, jejíž ekonomické zájmy jsou v přímém protikladu s ochranou hospodářských zvířat. Domnívám se tedy, že oblast ochrany práv (nejen hospodářských) zvířat by měla být přesunuta, tak jako ve většině evropských států, pod jiné ministerstvo (například pod Ministerstvo životního prostředí).

Rovněž se domnívám, že by větší roli v rámci legislativního diskurzu o právech zvířat měly hrát spolky specializující se na to které odvětví ochrany zvířat. V současnosti platí, že mají-li se tyto organizace v rámci legislativního procesu dostat ke slovu, musí vykazovat značnou pro aktivitu a praxe takzvaných „kulatých stolů“ v rámci přijímání zákonů je spíše výjimečná.

V neposlední řadě bych, pokud se jedná o institucionální zajištění ochrany hospodářských zvířat u nás, přivítala zavedení výše zmíněného institutu Ombudsmana pro zvířecí práva, který by jistě posílil úroveň ochrany zvířat u nás.

V kapitole o tuzemské právní úpravě jsem dále věnovala pozornost právní úpravě ekologického zemědělství, kde jsem došla k závěru, že podmínky ekologického zemědělství minimálně naznačují dobrý směr, kterým by se úprava welfare hospodářských zvířat měla ubírat. Pokud jde o aktuální situaci ochrany hospodářských zvířat u nás, kromě vylepšení dílčích podmínek jejich chovu, by dle mého názoru celkově prospěla jejich postavení institucionální podpora malých zemědělců, pro které je v současnosti nepřístupná půda, či podpora krátkých dodavatelských řetězců, samozásobitelství, a v neposlední řadě podpora původních zemědělských postupů. Tyto kroky by dle mého názoru také přispěly k řešení jednoho z nejzásadnějších problémů z hlediska ochrany hospodářských zvířat proti týrání, který představuje dálková přeprava těchto zvířat.

Poslední kapitola, jak bylo řečeno, přinesla vhled do úpravy ochrany hospodářských zvířat proti týrání v právním řádu Řecké republiky. Zde je třeba shrnout, že přestože se způsob úpravy této problematiky v legislativě České a Řecké republiky řádově neliší, zásadní rozdíly můžeme nalézt ve způsobu a míře vymáhání právně zakotvených povinností, stejně jako v implementaci relevantní unijní legislativy.

Úplným závěrem celé práce již nezbývá než vyslovit přání, aby nastolený trend posilování ochrany hospodářských zvířat proti týrání do budoucna nejen pokračoval, ale také se dále rozvíjel a rostl. Ochrana hospodářských zvířat by se nicméně měla rozvíjet nejen na národní úrovni, ale také na úrovni nadnárodní, která je s rostoucím mezinárodním obchodem stále významnější. V neposlední řadě bychom však neměli opomenout ani rozvoj ochrany hospodářských zvířat na úrovni komunální, tedy na té úrovni, jež je těmto zvířatům nejbliž.

Seznam použité literatury a pramenů

Monografie

- DAMOHORSKÝ, M. a kol. Právo životního prostředí. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-338-7.
- HARARI, Yuval Noah. *Homo deus: stručné dějiny zítřka*. Praha: LEDA, 2017. ISBN 978-80-733-5502-9.
- HARARI, Yuval Noah. *Sapiens: úchvatný i úděsný příběh lidstva*. Druhé vydání. Praha: LEDA, 2014. ISBN 978-80-7335-388-9.
- CHAPOIUTHIER, Geogres. *Zvířecí práva*. Praha: Stanislav Juhaňák -Triton, 2013. ISBN 978-80-7387-607-4.
- IOANNIS, Karakostas. *Η προστασία των ζώων και το δίκαιο*. Athény, 2004. Ant.N.Soukkoulas. ISBN 9601513825.
- JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 3. vyd. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-64-9.
- KOMÁREK, Stanislav. Ochlupeň bližní: zvířata v kulturních kontextech. Vyd. 1. Praha: Academia, 2011, ISBN 978-80-200-1904-2.
- MLČOCH, Lubomír a KAMENÍČEK Jiří. *Ekonomie, ekologie, eudaimonia :Lidské hodnoty a problémy rozvoje civilizace*. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3280-3.
- MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013, ISBN 978-80-200-2317-9.
- MÜLLEROVÁ, Hana, David ČERNÝ a Adam DOLEŽAL a kolektiv. *Kapitoly o právech zvířat: „My a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Praha: Academia, 2016, ISBN 978-80-200-2601-9.
- SINGER, Peter. *Osvobození zvířat*. Praha: Práh, 2001. ISBN 80-7252-042-3.
- SLÁDEČEK, Vladimír. Obecné správní právo. 3. aktualizované a upravené vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. ISBN 978-80-7478-002-8.

Tuzemské právní předpisy

- ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

- zákon č. 166/1999 Sb., veterinární zákon
- zákon č. 242/200 Sb., o ekologickém zemědělství
- zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání
- zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich
- zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
- zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti
- zákon č. 500/2004 Sb., správní řád
- zákon č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, ochraně mořských rybolovných zdrojů a změně některých zákonů (zákon o rybářství)
- vyhláška č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat
- vyhláška č. 4/2009 Sb., o ochraně zvířat při přepravě
- vyhláška ministerstva zemědělství č. 16/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ekologickém zemědělství
- vyhláška ministerstva zemědělství č. 418/2012 Sb., o ochraně zvířat při usmrcování
-
- Mezinárodní smlouvy
- Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 20/2000 Sb. m.s., o sjednání Evropské dohody o ochraně zvířat v mezinárodní přepravě
- Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č.114/2003 Sb. m.s., o přijetí Evropské dohody o ochraně jatečných zvířat
- Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č.21/2000 Sb. m.s., o sjednání Evropské dohody o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely

Předpisy EU

- Konsolidovaná znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie
Úř. věst. C 59, 7. 6. 2016, dostupné z:
<https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/1341/1342/html/index.cs.html>
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1223/2009 ze dne 30. listopadu 2009 o kosmetických přípravcích

- Nařízení Evropského Parlamentu a Rady (ES) č. 853/2004 ze dne 29. dubna 2004, kterým se stanoví zvláštní hygienická pravidla pro potraviny živočišného původu
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 882/2004 ze dne 29. dubna 2004 o úředních kontrolách za účelem ověření dodržování právních předpisů týkajících se krmiv a potravin a pravidel o zdraví zvířat a dobrých životních podmínkách zvířat
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2283 ze dne 25. listopadu 2015, o nových potravinách
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/848 ze dne 30. května 2018 o ekologické produkci a označování ekologických produktů a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 834/2007
- Nařízení Rady (ES) č. 1/2005 ze dne 22. prosince 2004 o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činností
- Nařízení Rady (ES) č. 1099/2009 ze dne 24. září 2009 o ochraně zvířat při usmrcování
- Nařízení Rady (ES) č. 21/2004 ze dne 17. prosince 2003 o stanovení systému identifikace a evidence ovcí a koz
- Nařízení Rady (ES) č. 834/2007 ze dne 28. června 2007 o ekologické produkci a označování ekologických produktů a o zrušení nařízení (EHS) č. 2092/91
- Prováděcí nařízení Komise (EU) 2015/252 ze dne 17. února 2015, kterým se stanoví pravidla podle směrnic Rady 90/427/EHS a 2009/156/ES, pokud jde o metody identifikace koňovitých
- Rozhodnutí komise (2006/778/ES), o minimálních požadavcích na sběr informací při inspekcích míst produkce, v nichž se chovají některá zvířata pro hospodářské účely.
- Směrnice Rady (EU) 98/58/ES ze dne 20. července 1998 o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely
- Směrnice Rady 1999/74/ES ze dne 19. července 1999, kterou se stanoví minimální požadavky na ochranu nosnic
- Směrnice Rady 2007/43/ES ze dne 28. června 2007 o minimálních pravidlech pro ochranu kuřat chovaných na maso
- Směrnice Rady 2008/119/ES ze dne 18. prosince 2008 o minimálních požadavcích pro ochranu telat
- Směrnice Rady 2008/120/ES ze dne 18. prosince 2008 o minimálních požadavcích pro ochranu prasat

- Směrnice Rady 2008/71/ES ze dne 15. července 2008 o identifikaci a evidování prasat
- Směrnice Rady 2009/156/ES ze dne 30. listopadu 2009 o veterinárních pravidlech pro přesun koňovitých a jejich dovoz ze zemí mimo EU
- Směrnice Rady 64/432/EHS ze dne 26. června 1964 o veterinárních otázkách obchodu se skotem a prasaty uvnitř EU

Legislativa Řecké republiky

- Ústava Řecké republiky, dostupná na <http://www.hri.org/docs/syntagma/> (dne 3. 2. 2019)
- zákon č. 4039/2012 (sbírka A15) Για τα δεσποζόμενα και τα αδέσποτα ζώα συντροφιάς και την προστασία των ζώων από την εκμετάλλευση ή τη χρησιμοποίηση με κερδοσκοπικό σκοπό. Dostupné na <https://greeceexposed.files.wordpress.com/2013/02/animal-welfare-law-4039-12-amendments-4235-14.pdf> (dne 3.2.2019)
- Řecký občanský zákoník z roku 1946, dostupný v originále na <http://www.legal-tools.org/doc/9acc03/pdf/> (dne 3. 2. 2019)

Judikatura

- Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 16. 08. 2011, čj. 51 A 21/2010 – 49
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 12. 2008, č. j. 1 As 68/2008-126, publ. ve Sb. NSS č. 1786/2009
- Rozsudek Okresního soudu v Domažlicích ze dne 15. 12. 2010, sp.zn. 1 T 106/2010
- Rozsudek Soudního dvora Evropské unie (devátého senátu) ze dne 4. září 2014 – Evropská komise v. Řecká republika (Věc C-351/13); sp. zn. 2014/C 395/22
- Rozsudek Soudního dvora Evropské unie (třetího senátu) ze dne 10. Září 2009 – Evropská komise v. Řecká republika (Věc C-416/07)
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2011, sp. zn. 8 Tdo 657/2011
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15.11.2000, sp. zn. 5 Tz 258/2000
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15.2.2017, č.j. 3 Tdo 48/2017-24

Internetové zdroje

- Graf počtu trestaných fyzických osob v České republice za trestné činy související s týráním zvířat; dostupné na http://eagri.cz/public/web/file/1917/_2019Trest_ciny1.pdf (dne 6.3.2019)
- Informace o novele trestního zákoníku, dostupná na <https://pravo21.online/pravo/mazlicek-ci-hracka-novela-trestniho-zakoniku-ma-prinest-vyssi-tresty-za-tyrani-zvirat> (dne 7.3.2019)
- Informace o opoziční novele trestního zákoníku, dostupné na <https://echo24.cz/a/SpnBi/nove-stene-a-politika-babis-se-vrhl-na-zakon-o-tyrani-zvirat-novelu-top-09-vsak-hnuti-ano-blokuje> (dne 7.3.2019)
- Informace o počtu hospodářských zvířat chovaných v klecích v EU; dostupné na <http://konecdobyklecove.cz/kdo-je-v-kleci/> (dne 25.2.2019)
- Informace o počtu vegetariánů v Indii; dostupné na <https://www.statista.com/statistics/653311/share-of-vegetarians-by-state-india/> (dne 12. 2. 2019)
- Informace o připravované novelizaci veterinárního zákona; dostupné na <https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/hmyz-by-mel-byt-bran-jako-hospodarske-zvire-pripravuje-se-novela> (dne 25.2.2019)
- Informace o připravovaných novelách z webových stránek Ministerstva zemědělství; dostupné na http://eagri.cz/public/web/mze/legislativa/pravni-predpisy-mze/novinky-v-legislative/_prezentace_cz_mze_legislativa_pravni-predpisy-mze_novinky-v-legislative_novy-pravni-predpis-platny-od-25-1-2019.html (dne 25.2.2019)
- Informace o připravovaných novelách z webových stránek Ministerstva zemědělství; dostupné na http://eagri.cz/public/web/mze/legislativa/pripravovana-legislativa/navrhy-zakonu-pripravovane-mze/_prezentace_cz_mze_legislativa_pripravovana-legislativa_navrhy-zakonu-pripravovane-mze_navrh-novely-zakona-c-246-1992-sb.html (dne 1.3.2018)
- Informace o stavu Evropské občanské iniciativy; dostupné na <http://konecdobyklecove.cz/aktualne/> (dostupné dne 25.2.2019)

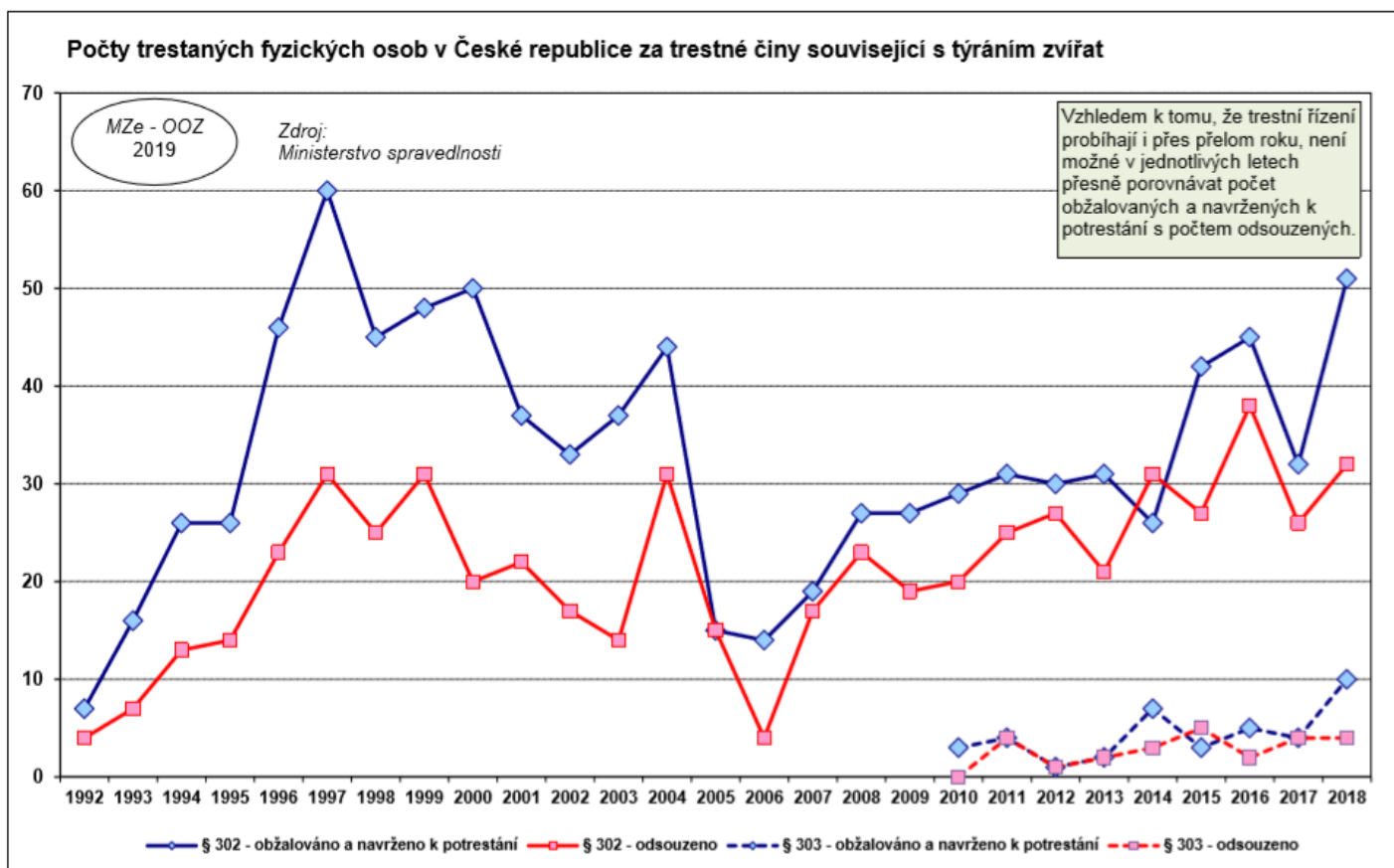
- Informace o změnách v právním řád Řecké republiky; dostupné na <https://www.gawf.org.uk/equine-passports-introduced-in-greece/> (dostupné dne 25.2.2019)
- Legislativa státní veterinární správy. Dostupné na: <https://www.svscr.cz/legislativa/informace-z-legislative-ktera-se-dotyka-cinnosti-statni-veterinari-spravy/> (dne 26.2.2019)
- Návrh novely trestního zákoníku dostupné na
- <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=135973> (dne 7.3.2019)
- PICKETT, Heather a Stephen HARRIS. The Case Against Fur Factory Farming: A Scientific Review of Animal Welfare Standards and 'Welfare' [online]. 2015, celkem 66 stran. Dostupné na: <http://www.furfreealliance.com/wp-content/uploads/2015/11/Case-against-fur-farming.pdf> (dne 3.3.2019)
- Stanovisko ÚKOZ k provádění některých úkonů u zvířat, chovaných v režimu ekologického zemědělství, bez vhodné anestézie či analgetik ze dne 27. 2. 2015; dostupné na http://eagri.cz/public/web/file/367649/Ekol_zem_anestezie.pdf (dne 6. 3. 2019)
- Tisková zpráva Evropské komise vydané v Bruselu 25. dubna 2013 dostupné na http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-366_en.htm (dne 3. 2. 2019)
- Tisková zpráva ústavu zemědělské ekonomiky a informací z 18. 4. 2018 dostupné na webové stránce http://eagri.cz/public/web/mze/tiskovy-servis/tiskove-zpravy/x2018_spotreba-biopotravin-v-ceske-republice.html (dne 29. 1. 2019)
- Vyjádření ÚKOZ k přepravě hospodářských zvířat na dlouhé vzdálenosti ze dne 11.7.2017; dostupné na http://eagri.cz/public/web/file/541537/_2017Preprava_HZ_dlouha.pdf (dne 6.3.2019)
- Webové stránky Státního zdravotního ústavu; <http://www.szu.cz/tema/prevence/nadvaha-a-obezita> (dostupné dne 20. 1. 2019)
- Zpráva Evropské komise – Facts and figures on organic agriculture in the European Union z prosince 2016; dostupné na http://ec.europa.eu/agriculture/rica/pdf/Organic_2016_web_new.pdf (dne 6.3.2019)

- Zpráva Petičního výboru Ředitelství pro občanská práva a ústavní záležitosti EU z roku 2017 – Welfare zvířat v Evropské unii; dostupné na [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583114/IPOL_STU\(2017\)583114_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583114/IPOL_STU(2017)583114_EN.pdf) (dne 6.3.2019)

Další zdroje

- BALLUCH, Martin. Battling the power of animal industries [přednáška]. Praha: Konference o právech zvířat CARE, 14. 10. 2018.
- GOGLOZA, Wlodzimierze. False parallels and useful lessons what the animal rights movement can learn from the anti-slavery abolitionism of the 19th century [přednáška]. Praha: Konference o právech zvířat CARE, 14. 10. 2018.
- Informační bulletin Státní veterinární správy č. 3/2018
- Osobní rozhovor s Pavlem Buršíkem, koordinátorem kampaně proti klecovým vejším a tiskovým mluvčím organizace Obránci zvířat
- SAPÍKOVÁ, Kateřina. Negativní dopady výroby a spotřeby živočišných produktů a zhodnocení jejich oceňování. Brno, 2014. Diplomová práce. Masarykova univerzita - Ekonomicko-správní fakulta. Vedoucí práce Mgr. Ing. Jana Soukopová, Ph.D.
- Sdělení komise Evropskému parlamentu, radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru o Strategii Evropské unie v oblasti ochrany a dobrých životních podmínek zvířat pro období 2012-2015, vydala Evropská komise v Bruselu 19. 1. 2012
- Statistická šetření ekologického zemědělství - základní statistické údaje (2017), vydal Ústav zemědělské ekonomiky a informací v Praze v září 2018, pod zn. TÚ 4212/2018
- SWABE, Joanna. Successful advocacy for animals in the EU [přednáška]. Praha: Konference o právech zvířat CARE, 14. 10. 2018.
- výklad Ministerstva zemědělství k problematice zvláštního opatření; sp.zn.1OZ1958/2017-17214
- Zvláštní zpráva Evropského účetního dvora – Dobré životní podmínky zvířat v EU: překonání rozporu mezi ambiciózními cíli a praktickou realizací, ze dne 3. října 2018

Příloha 1

Graf znázorňující počet obžalovaných, respektive odsouzených fyzických osob v České republice za trestné činy související s týráním zvířat od roku 1992 do současnosti.²²¹

²²¹ Graf počtu trestaných fyzických osob v České republice za trestné činy související s týráním zvířat; dostupné na http://eagri.cz/public/web/file/1917/2019Trest_ciny1.pdf (dne 6.3.2019)

Abstrakt

Diplomová práce – Právní úprava ochrany hospodářských zvířat proti týrání

Tato diplomová práce nesoucí název Právní úprava ochrany hospodářských zvířat proti týrání se kromě úvodu a závěru člení do pěti kapitol. První kapitola vysvětluje relevantní pojmosloví. Druhá kapitola se pak zabývá historií práv zvířat o filosofickými východisky otázky práv zvířat, stejně jako zvířetem jako subjektem práva. Následující kapitoly se pak soustředí na platnou relevantní legislativu. Třetí kapitola pojednává o mezinárodních dohodách týkající se ochrany hospodářských zvířat a o relevantní legislativě Evropské unie. Čtvrtá, nejrozsáhlejší kapitola, shrnuje legislativu ochrany hospodářských zvířat proti týrání v právním řádu České republiky. Tato kapitola se postupně zaměřuje jak na veřejnoprávní, tak na soukromoprávní oblast legislativy. Konečně pátá kapitola přináší srovnání tuzemské právní úpravy ochrany hospodářských zvířat proti týrání s právní úpravou Řecké republiky.

Abstract

Diploma thesis – Legal regulation of protection of farm animals against cruelty

This diploma thesis on Legal regulation of protection of farm animals against cruelty divides into five chapters (excluding the introduction and conclusion). The first chapter explains the relevant terminology. The second chapter concentrates on history of animal rights and philosophical aspects of these rights as well as on animals as subjects of law. The following chapters focus on applicable relevant legislation. The third chapter deals with international animal welfare agreements and relevant EU legislation. The fourth, most important, chapter summarizes the legislation on the protection of farm animals against maltreatment in the legal order of the Czech Republic. This chapter gradually focuses on both public and private law. Finally, the fifth chapter brings a comparison of the domestic legislation on the protection of farm animals against cruelty with the legislation of the Hellenic Republic.

Resumé

Cílem této práce je především přinést shrnutí platné legislativy týkající se ochrany hospodářských zvířat proti týrání a to jednak z pohledu českého právního řádu, jednak z pohledu mezinárodní a evropské právní úpravy. Tato diplomová práce, nesoucí název Právní úprava ochrany hospodářských zvířat proti týrání, se člení do úvodu, pěti kapitol (každá z nich dále na jednotlivé subkapitoly) a závěru, který slouží nejen jako shrnutí, ale i jako prostor pro vyjádření subjektivních názorů autorky. První kapitola jmenuje a vykládá relevantní právní pojmy. Druhá kapitola představuje jistý mimo oborový přesah; postupně se zabývá historickými a filosofickými aspekty živočišné výroby (potažmo těmito aspekty práv hospodářských zvířat), dále pak otázkou právní subjektivity zvířat. Třetí kapitola shrnuje základní mezinárodní úpravu ochrany hospodářských zvířat proti týrání stejně jako úpravu Evropské unie, pátá kapitola pak úpravu tuzemskou. Čtvrtá kapitola zároveň představuje jádro celé diplomové práce; postupně je v ní věnována pozornost české veřejnoprávní i soukromoprávní úpravě, institucionálnímu zajištění ochrany práv zvířat, úpravě ekologického zemědělství i přehledu aktuální situace v oblasti ochrany hospodářských zvířat v České republice. Jako určitý bonus obsahuje tato diplomová práce také srovnání s právní úpravou Řecké republiky, a to ve své poslední, páté, kapitole.

Summary

The aim of this diploma thesis is primarily to provide a summary of the current legislation on the protection of farm animals against cruelty, both from the point of view of the Czech legal order and from the point of view of international and European legislation. This diploma thesis, titled Legal regulation of protection of farm animals against cruelty, is divided into an introduction, five chapters and a conclusion that serves not only as a summary of the thesis but also as a space for expressing the subjective opinions of the author. The first chapter lists and explains the relevant legal terminology. The second chapter represents a certain out-of-the-box overlap; it gradually deals with the historical and philosophical aspects of farm animal production (respectively those aspects of farm animals' rights); and furthermore focuses on the question of legal subjectivity of animals. The third chapter summarizes the basic international regulation on the protection of farm animals against cruelty as well as the European Union regulation. The fourth chapter then presents the domestic legal order. The fourth chapter also represents the core of the entire thesis; it is gradually paying attention to the Czech public and private law, the institutional protection of animal rights, the regulation of organic farming and to an overview of the current situation in the field of farm animal protection in the Czech Republic. As a certain bonus, this diploma thesis also brings a comparison with the legislation of the Hellenic Republic in its last, fifth, chapter.

Klíčová slova

Ochrana zvířat/ dobré životní podmínky zvířat, hospodářské zvíře, týrání zvířat.

Key words

Animal protection/animal welfare, farm animals, animal cruelty.